

van w i r s k a a n t e

orgaan van heemkundekring 'Amalia van Solms', baarle-herzog-nassau

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

1976-2001

jaargang 16, nr. 2
1 juni 2001

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Het Heemhuis

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o. rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Gerrit de Jong, Piet van der Flaas, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

16de jaargang nr. 2

1 juni 2001

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	58
Zilver voor Amalia (2)	H. Janssen	60
Op jacht met Janus de Wit	P. van der Flaas	73
Aon de praot mee... (7)	D. Moors	76
Tweeduizend jaar eten en drinken (2)	E. Verbiest	83
Werkgroep Kapel van Nijhoven (6)	G. de Jong	88
Vaarwel "gulden" (1)	J. Allies	97
Merkwaardigheden (27)	A. van Tuijl	101
De mol: een ondergronds leven	P. van der Flaas	102
Aanwinsten BiDoc (10)	L. Luiten	104
750 jaar Zondereigen (2)	G. Belcanto	106
Op weg naar Compostella	D. Moors	109
Nonkel Gaston is dood, en dan....	R. Willekens	114
Een vooruitblik op de kalender	H. Janssen	116
Activiteitenkalender	H. Janssen	120

Voorwoord

Op donderdag 8 maart j.l. vond onder grote belangstelling onze Algemene Ledenvergadering plaats. Een Algemene Ledenvergadering welke voor een belangrijk gedeelte in het teken stond van ons 25-jarig bestaan. Een vergadering waarin we samen terugblikten en natuurlijk ook vooruitkeken.

Onze blik is vooral gericht op de viering van ons 25-jarig bestaan in de zomermaand van dit jaar. Vele leden waren gekomen om de doop van het jubileumprogramma mee te maken. De jubileumcommissie presenteerde op een ludieke wijze het feestprogramma. En afgemeten naar het langdurig applaus viel dit alles bij de leden in goede aarden.

Hoogtepunt van het programma concentreert zich in het tweede weekend van juni. Te beginnen op 8 juni met de jubileumzitting, zaterdag 9 juni opening jubileumtentoonstelling en op zondag 10 juni de familiefietstocht door ons werkelijk prachtig heem.

De proloog van onze jubileumviering hebben we al achter de rug. Het was de toneelvoorstelling "Nonkel Gaston is dood en dan is er koffie". De voorstelling werd gespeeld voor een uitverkochte zaal en het was inderdaad de meest plezierige uitvaart die men mee kon maken. Het was in een woord: PRACHTIG. Wij rekenen als bestuur op dezelfde belangstelling voor onze komende jubileum-activiteiten.

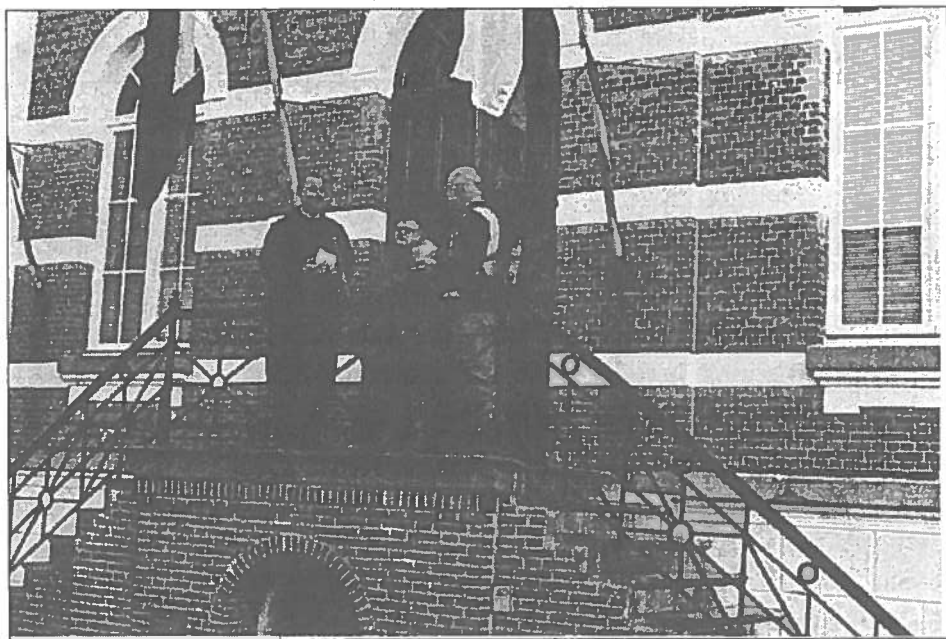
Bij de jubileumviering zullen we allemaal een bestuurslid missen en wel Antoon van Tuyl. Deze is op Paaszaterdag begonnen aan zijn voettocht naar de bedevaartplaats Santiago de Compostella in Spanje. Op de eerste etappe hebben we Antoon begeleidt van Baarle naar de abdij van Postel. Vijfentwintig leden hebben de gehele eerste etappe gelopen en nogeens vijfentwintig de laatste 10 kilometer. Een heel gezelschap wat door Antoon zeer gewardeerd werd. Antoon is volle goede moed vertrokken en volgens de laatste berichten verloopt de voettocht geheel volgens plan. Wij houden U op de hoogte.

Het jubileumprogramma, zoals gepresenteerd door onze jubileumcommissie, biedt voor elk lid wel wat wils. Is dit niet het geval dan kan men altijd nog deelnemen aan het jubileumprogramma van 750 jaar Zondereigen.

Een viering die mede op ons initiatief tot stand is gekomen. Zondereigen 750 jaar biedt een zeer gevarieerd programma met tal van hoogtepunten. Men kan nu al terugzien op een zeer geslaagde openingsactiviteit in Zondereigen. Een opening waar de gehele Zondereigense bevolking bij betrokken was. Chapaeu voor Zondereigen.

Beste leden het wordt een druk jubileumjaar en ik hoop veel leden op onze komende activiteiten te ontmoeten. Activiteiten die aan zullen tonen dat het bij Amalia wel goed zit.

Ad Jacobs, uw voorzitter.

Zilver voor Amalia (2)

Bestuursperiode 1985-2001

Herman Janssen

Eind 1984 wist de Baarlese bevolking nauwelijks van het bestaan van een heemkundekring. Het ledental daalde spectaculair en vanuit het bestuur werden weinig initiatieven genomen om het tij te doen keren. Het wegvallen van pater Loffeld ontmoedigde voorzitter Van de Lindeloof: negen jaar na haar feitelijke oprichting was de vereniging niet meer dan 'een mooi verpakte, lege doos'.

In 1982 had Van de Lindeloof zichzelf nog drie jaar de tijd gegeven om de heemkundige werking op te starten. Toen zowel organisatorisch als inhoudelijk de verhoopde beterschap uitbleef, stapte de voorzitter op. De uitzichtloze situatie analyseerde hij als volgt: om te overleven, waren dringend nieuwe impulsen nodig. Te lang was de vereniging afhankelijk geweest van dr. Loffeld, die bovendien de heemkunde veeleer beoefende als een privé-activiteit zonder daarbij tot een wezenlijke bijdrage te komen voor de kring. Na het heengaan van deze voortrekker viel het heemgebeuren zo goed als stil.

De onthoofde éénmansheemkundekring moest worden omgevormd tot een samenwerkingsverband van geïnteresseerden uit alle lagen van de bevolking, gedragen door de gehele gemeenschap. Dit kon alleen worden gerealiseerd onder de bezielende leiding van een ambitieuze, enthousiaste, jonge voorzitter met een breed interesseveld. De aftredende voorzitter vond iemand met die kwaliteiten in zijn onmiddellijke werkomgeving: Ad Jacobs.

In eerste instantie werd Ad gevraagd om lid te worden, waarvoor hij bedenktijd vroeg: hij wist amper van het bestaan van een Baarlese heemkundekring. Toen hij daarop werd gevraagd om ook het voorzitterschap op zich te nemen, steeg zijn verbazing ten top. Ad wou de taak op zich nemen indien het bestuur kon worden uitgebreid met een paar jonge krachten. Frank van Hest en even later Fons Raeijmaekers werden bereid gevonden.

Een nieuwe voorzitter

Op 13 december 1984 introduceerde Gerard van de Lindeloof de kandidaat-voorzitter op de enige bestuursvergadering van dat werkjaar. Op de Algemene Ledenvergadering van 6 februari 1985 werd Ad bij acclamatie door de veertien aanwezigen tot voorzitter benoemd. Het verslag vermeldt 'een behoorlijke opkomst' en dat klopt nog ook: het ledental was immers gedaald tot 35, een absoluut dieptepunt.

Meer dan zestien jaar later is Ad nog altijd voorzitter van onze heemkundekring. Hij voelt zich naar eigen zeggen prima in deze functie. Bovendien kan hij goede resultaten voorleggen: de 'mooi verpakte, lege doos' van weleer is intussen behoorlijk gevuld. Dat is uiteraard niet alleen de verdienste van de voorzitter, maar zijn aandeel hierin mag niet worden onderschat. Meer dan zestien jaar lang zette Ad zich dagdagelijks in op organisatorisch gebied. Hij leidde meer dan 150 bestuursvergaderingen en onder zijn voorzitterschap werd de langverhoopte huisvesting gerealiseerd. Het ledental steeg van 35 tot meer dan 400. Daarnaast zorgde hij ervoor dat ook de heemkundige werking nieuw leven werd ingeblazen. Zelf was Ad inhoudelijk actief als lid van de werkgroepen Floron, Ulicoten, 1000 jaar Baarle, Dodenherdenking, Denktank, Activiteitencommissie, enzovoort.

Ad Jacobs is positief ingesteld: hij haalt zijn voldoening uit de dingen die goed zijn. Opvallend is ook het gemak waarmee hij lijkt om te gaan met de beperkingen van de realiteit: hij weet dat veel zaken voor verbetering vatbaar zijn, maar staart zich daar niet blind op. Vanuit zijn functie stuurt hij het beleid en bundelt hij de krachten waardoor er binnen de vereniging maar weinig energie verloren gaat.

Als voorzitter laat Ad zich perfect leiden door de spreuk die onder het logo van onze vereniging staat: 'volhoudend vorder ik'. Het is de vertaling van het devies van Philips Willem van Oranje, in het begin van de 17de eeuw tegelijkertijd Heer van Baarle-Nassau en van Baarle-Hertog. Ons logo werd kort na de oprichting getekend door Jos de Swart naar een idee van Ed Loffeld: uit het wapen van Amalia van Solms nam Loffeld een rozet (embleem

uit het wapen van Solms) en een jachthoorn (embleem uit het wapen van Oranje).

Een nieuwe dynamiek en werking

Persoonlijke interesses vormen vaak de motivatie voor het beoefenen van de heemkunde. Dit neemt niet weg dat het vastleggen, het uitwisselen en het beschikbaar stellen van het materiaal een wezenlijk kenmerk is van een kring: niet ieder voor zich, maar samen voor de vereniging. Getracht werd dan ook te komen tot een meer actieve groepswerking. Dat was niet eenvoudig omdat de noodzakelijke voorwaarden om het doel te bereiken nog niet waren vervuld: er waren amper leden (laat staan actieve leden) en de minieme geldreserve slonk zienderogen onder de ontwikkelde activiteiten. Het grootste probleem was wellicht nog het ontbreken van een eigen werk- en vergaderruimte.

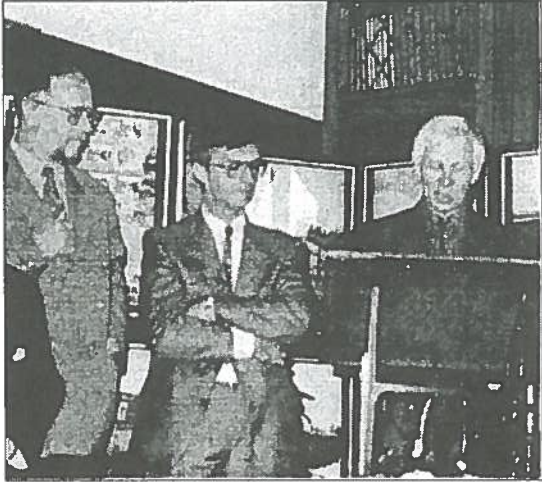
De eerste bestuursvergadering onder leiding van Ad Jacobs vond plaats op 3 april 1985. De kersverse voorzitter beloofde van Amalia een actieve vereniging te maken: 'Als iedereen meehelpt, moet het lukken.' Tal van initiatieven werden genomen. Zo werd er frequenter vergaderd, in principe elke derde donderdag (met uitzondering van de vakantiemaanden). Later zou het bestuur tweemaandelijks bijeenkomen op de eerste donderdag en tegenwoordig wordt elke derde maandag vergaderd.

Het verjongde bestuur liet zich ondersteunen door het Noordbrabants Genootschap en de Stichting Brabants Heem. Goede contacten werden onderhouden met Eric Kolen, secretaris van Brabants Heem. Hij toonde zich in een artikelenreeks voor Ons Weekblad een vurige propagandist van de heemkundebeoefening.

Leden en oud-leden trachtte men te activeren, eveneens via een artikel in Ons Weekblad. Gezien het povere resultaat werd resoluut gekozen voor een persoonlijke benadering. Ad schakelde nadrukkelijk jonge en dynamische nieuwkomers in. Zonder anderen tekort te willen doen, kunnen we stellen dat dankzij Frank van Hest voor het eerst in Baarle een heemkundige groepswerking van de grond kwam. Frank was een lichtpunt binnen onze

vereniging en het brein achter de vernieuwde werking. Hij was dynamisch, ambitieus, kundig en bovenal: hij werkte doelgericht.

Daarnaast waren er Maria Voeten, die als secretaris een behoorlijk aantal jaren op dienst bleef en Fons Raeijmaekers, van belang als penningmeester, organisator van tal van activiteiten en redacteur van de nieuwsbrief. De vernieuwde werking stimuleerde tevens Jos

Antoon van Tuijl, Ad Jacobs en Jos Jansen

Jansen, Jeroen Geerts en

Antoon van Tuijl, die alsmaar actiever werden voor de heemkundekring.

Het groepsgevoel werd aangewakkerd: werkgroepen werden opgericht, een opbouwende sfeer gecreëerd en de vereniging trad naar buiten met concrete resultaten. Daarnaast werden er gezellige activiteiten georganiseerd. Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan op 8 juni 1986 werd met de fiets een uitstap gemaakt naar Castelré.

De eerste heemkundige werking werd vooral gedragen door bestuursleden. Dit verklaart ook de stagnatie of terugval na verloop van tijd: iedere extra taak, veroorzaakt door de groei van onze vereniging, kwam steeds bij dezelfde beperkte groep van harde werkers terecht. Bovendien werden alsmaar meer initiatieven genomen op teveel fronten tegelijk. Een bestuursuitbreiding kon niet worden gerealiseerd. Erger nog: tijdens de bestuursvergadering van 13 augustus 1987 nam Frank van Hest ontslag naar aanleiding van zijn nakende vertrek naar Thailand. Dit betekende een groot verlies voor onze kring. Daar bovenop kwam twee maanden later nog het ontslag van onze secretaresse, Maria Voeten. De eerstvolgende jaren gebeurde er weinig op heemkundig gebied. Frank bleek jarenlang

onvervangbaar, mede omdat alle aandacht uitging naar de huisvestingsproblemen.

Een nieuwe identiteit

Desondanks slaagde het bestuur erin onze vereniging een nieuw imago aan te meten: Amalia verwezenlijkte af en toe haar doelstellingen. De grootste stap op weg naar erkenning echter was de dagdagelijkse herkenning in het straatbeeld. Belangrijke hulpmiddelen daartoe waren de realisatie van een uitgebreid activiteitenaanbod, de publicatie van een eigen tijdschrift, de sponsorverkoop door middel van de heemkalender en vooral de eigen huisvesting, die uitgebreid zal worden besproken in deel 3 van 'Zilver voor Amalia'. Deze herkenbaarheid leidde tot een forse groei en Amalia werd sinds de ingebruikname van het heemhuis als ontmoetingsruimte en vaste uitvalsbasis, gedragen door de gehele Baarlese gemeenschap.

De ingebruikname van het Heemhuis betekende niet dat de verbouwing van het voormalige Belgische gemeentehuis was voltooid. We denken o.a. aan de realisatie van de centrale verwarming, het inrichten van de Japanse kamer, de verbouwing van de voormalige brandweerkazerne, het inrichten van BiDoc en het groot onderhoud door de eigenaar: het isoleren van het dak, de vochtbestrijding op de benedenverdieping en het vernieuwen van de electriciteitsleidingen. U begrijpt het al: er is de afgelopen jaren hard gewerkt en veel geïnvesteerd.

Overgangperiode

De verbouwing en de inrichting van het Heemhuis hadden eind jaren '80 veel energie gekost. De dynamiek binnen het bestuur was hierdoor verdwenen. Het optimaliseren van de huisvesting bleef ook lang na de opening van het Heemhuis een belangrijke zorgvraag, met nadelige gevolgen voor wat betreft de heemkundige werking. In 1990 vroeg het bestuur zich af of de slapende werkgroepen konden worden geactiveerd. Het leek alsof alleen nog een handvol bestuursleden actief bezig was.

Het draagvlak was erg klein geworden. Sommige bestuursleden werden overvraagd en haakten af. Zo trad Jos Jansen af vanwege zijn drukke

bezigheden binnen de heemkundekring: de samenstelling van het boek 'Baarle in Stukken' en de inventarisatie van het archief. Zijn openstaande bestuursfunctie kon lange tijd niet worden ingevuld.

Toch kan deze overgangperiode worden afgesloten met een positief bericht: op de bestuursvergadering van 19 augustus 1991 werd besloten om aan te sluiten bij de Vlaamse Vereniging voor Heemkunde, Gouw Antwerpen. Op 4 maart 1992 was de aansluiting een feit.

Baarleenaar van het jaar!

Mede dankzij onze heemkundekring werd de viering van '1000 jaar Baarle' een grandioos succes: heel wat leden waren actief betrokken bij de voorbereidende werkzaamheden en het Heemhuis werd beschikbaar gesteld voor vergaderingen en radiouitzendingen. Samen werd iets moois gerealiseerd voor de Baarlese gemeenschap en Amalia zelf stond volop in de schijnwerpers.

Eigen initiatieven zoals de nieuwsbrief en de verenigingsactiviteiten kwamen in deze periode wegens tijdsgebrek zwaar onder druk te liggen. Maar op het juiste moment kwam gelukkig een opsteker van formaat: begin 1992 werd onze vereniging verkozen tot 'Baarleenaar van het Jaar', wat niet alleen tientallen nieuwe leden opleverde maar ook een stimulans betekende voor de heemkundige werking.

Die openlijke waardering vanwege de gemeenschap bood vertrouwen voor de toekomst en geloof in eigen kunnen. De werkervaring opgedaan tijdens de organisatie van 1000 jaar Baarle leidde na verloop van jaren tot

De oorkonde behorende bij de titel 'Baarleenaar van het Jaar'

allerlei organisatorische verbeteringen. Vooral door toedoen van Ed en Nicole Ragas-Joosen werd alsmaar degelijker werk geleverd zodat zelfs een langgekoesterde droom kon worden gerealiseerd: de oprichting van een redactieraad.

Binnen het bestuur werd voor het eerst een taakverdeling opgesteld. Alleen een tekort aan mankracht verhinderde alsnog een spectaculaire bloei van de heemkundebeoefening. Zo waren er problemen met de organisatie van activiteiten en de inventarisatie van het archief. Ook werd de nood aan een werkgroepbegeleider geagendeerd. Verder werd een daling vastgesteld van activiteiten zoals lezingen, tentoonstellingen en cursussen. De redactieraad kreeg het moeilijk omdat vanuit de werkgroepen te weinig publicaties doorstroonden naar ons tijdschrift.

De groei van het ledental begon te stagneren. Desondanks hoopte het bestuur meer leden te kunnen activeren, wat dringend nodig was. De werkdruk binnen het bestuur bleef toenemen en eind 1993 vroeg Fons Raeijmaekers om uit te kijken naar een andere penningmeester. Meer en meer traden interne spanningen op de voorgrond: een uitbreiding van het bestuur was onafwendbaar om de doelstellingen te realiseren.

Langverwachte bloei

Begin 1995 kon de bestuursuitbreiding van zeven naar negen leden worden bewerkstelligd, zij het eerder moeizaam: op de jaarvergadering werden bemerkingsen gemaakt omtrent de noodzaak en de legitimiteit. De nieuwe dynamiek vanwege de pasverkozenen (Ria Laurijsen en mijzelf) zorgde geleidelijk aan mede voor het langverwachte open-bloeien van onze vereniging. De bestuursuitbreiding viel bovendien samen met de goedkeuring van het beleidsplan 1995-2000: een tweede, belangrijke stimulans.

Op hetzelfde moment besepte het bestuur dat de werking dreigde vast te lopen omwille van de aanslepende verbouwing van de Benedenzaal. Er moest op korte termijn vooruitgang worden geboekt. Daarom werden drie belangrijke beslissingen genomen voor wat betreft de verdere uitbouw van onze vereniging. Vooreerst werd de werkgroep BiDoc opgestart: gehoopt

werd dat het ontsluiten van het archief een groeizaam effect zou hebben op de heemkundige werking. Vervolgens werd een activiteitencommissie opgericht. Hierdoor kwam er tijdens de bestuursvergaderingen tijd vrij voor de verdere uitwerking van het beleidsplan. Tot slot werd na mijn benoeming tot werkgroepbegeleider maandelijks het wel en wee van de werkgroepen op de bestuursvergadering geagendeerd.

Verbouwingen en financiële zorgen

Een enquêteformulier werd onder de leden verspreid om te peilen naar de interesses en de bereidheid om actief deel te nemen aan de werking. Nog voor de heemkundebeoefening kon worden aangezwengeld, diende zich alweer een nieuw probleem aan. De vrees bestond namelijk dat de financiële gevolgen van de verbouwingen de werking zouden verlammen. Mede daarom werd besloten om te stoppen met de risicovolle uitgave van jaarboeken.

Ook het 20-jarige bestaan van Amalia werd eerder bescheiden gevierd met de plechtige opening van de Benedenzaal, een geleid bezoek aan Wortelkolonie en een zelfbereid, typisch Belgisch feestmaal: gehaktballen met fruit. De belangstelling was bijzonder groot. Ook de deelname aan de andere verenigingsactiviteiten en de waardering ervoor waren sinds de oprichting van de activiteitencommissie meer dan behoorlijk geworden: er werd degelijk werk geleverd.

Eind september 1996 werden de inrichtingswerken in de voormalige brandweerkazerne beëindigd. Nog voor de Benedenzaal tenvolle haar nut als multifunctionele ruimte kon bewijzen, werden alweer nieuwe plannen gesmeed: boven immers was door de verhuis van de tentoonstellingsruimte voldoende plaats vrijgekomen om er een bibliotheek en documentatiecentrum in te richten. Tegelijk werden bij het college van Baarle-Hertog schriftelijk drie dringende huisvestings-problemen aangekaart: de isolatie van het dak, de vochtigheid van de benedenverdieping en de verouderde electriciteitsinstallatie.

Begin 1997 waren de ergste financiële beslommingen voorbij. De redactieraad werd uitgebreid met een paar actieve leden en ook de vrije plaats binnen het bestuur kon een jaar na de ontslagname van Fons worden ingevuld. Er moest zelfs voor het eerst sinds de oprichtings-vergadering effectief worden overgegaan tot stemmen om een nieuw bestuur aan te stellen: er waren teveel kandidaten. Om de continuïteit binnen het bestuur te vergroten, werd geopperd om de bestuursleden te laten verkiezen voor een termijn van drie jaar. Dit leidde tot een statutenwijziging, goedgekeurd door de leden-vergadering van 1998.

Bestuurlijke beslommingen

Door de voortdurende reflectie op het beleidsplan ging Amalia zich meer profileren door middel van de enclaves: 'de eigenheid van Baarle (met name de enclavesituatie) eist onze aandacht op en geeft ons een unieke kans om ons te onderscheiden van andere heemkundekringen in de regio.' Daarop werden een aantal enclavewandelingen en -fiets-tochten georganiseerd. In 1998 werd het 800-jarige bestaan van de enclaves herdacht met een tentoonstelling die later, in een nieuw jasje gestoken, verhuisde naar het Infopunt Europa in Antwerpen. Ook de heemkalender van '98 was volledig aan de enclaves gewijd.

Niet alle vooropgestelde doelstellingen van het beleidsplan 1995-2000 konden worden gerealiseerd. Structureel overleg met de gemeenten bijvoorbeeld bleek vooralsnog niet haalbaar. Nochtans hoopte Amalia op meer inspraak in het gemeentelijk beleid als teken van vertrouwen en als erkenning van de deskundigheid terzake.

Tweemaal nog werd de goede werking van onze vereniging zwaar op de proef gesteld. Eerst haakte Antoon van Tuijl een tijdlang af als bestuurslid omwille van de gezondheidsproblemen van zijn vrouw. En toen eind 1999 de geplande opening van BiDoc niet kon doorgaan, werd Nicole Ragas-Joosen door het bestuur ontheven van haar taak als coördinator. Zij wist zich onvoldoende gesteund en stelde daarop ook haar bestuursfunctie beschikbaar: het gevolg van jarenlange interne spanningen. Het was zowel voor Nicole als voor het bestuur een erg moeilijk moment: de bijdrage die

Nicole jarenlang heeft geleverd aan onze vereniging, kan moeilijk worden overschat.

Dré Moors volgde Nicole op als secretaris. Hij begon alvast sterk met het op orde stellen van het verenigingsarchief. Zijn actiepuntenlijst voortvloeiend uit het verslag van de bestuursvergadering maakt voor iedereen duidelijk welke taken nog moeten worden afgewerkt.

Keuzes voor de toekomst

Begin 2000 werd het tweede beleidsplan (periode 2000-2005) ter goedkeuring voorgelegd aan de ledenvergadering. Heel wat energie werd de voorbije jaren besteed aan de huisvesting van Amalia. Kunnen we stellen dat de bovenverdiepingen naar behoren zijn ingericht, beneden zijn zowel binnen als buiten nog heel wat werkzaamheden gepland. Het einde van de huisvestingszorgen is voorlopig nog niet in zicht.

Was het verkrijgen van een Heemhuis de absolute voorwaarde om een heemkundige werking van de grond te krijgen, vanaf de toewijzing stond de zorg voor het gebouw ook diezelfde heemkundige werking in de weg. De heemkundekring immers werd gedragen door een te beperkte groep van actieve leden: elke verbouwing leidde automatisch tot een verminderde heemkundebeoefening en elk heemkundig project veroorzaakte op zijn beurt weer een vertraging van de verbouwings-werkzaamheden. Thans is de tijd gekomen om resoluut te kiezen voor de realisatie van de primaire doelstelling: de beoefening van de heemkunde.

Het bestuur probeert daarom de bestaande werkgroepen goed te ondersteunen. Getracht werd om nieuwe werkkrachten aan te trekken. Zo kwam Peter Tuytelaars mij ontlasten van de opmaak van 'Van Wirskaante' en nam Dré Moors de coördinatie van de activiteiten-commissie op zich. Dankzij Peter en Dré kan ik me nu meer richten op de heemkunde zelf. 'Zilver voor Amalia' is daarvan een eerste tastbaar resultaat.

Het bestuur stimuleert ook de oprichting van nieuwe werkgroepen. Het afgelopen jaar werden de werkgroep 750 jaar Zondereigen, de beheersgroep

Bels Lijntje en de Feestcommissie opgestart. De oprichting van een werkgroep 'Dorpsgeschiedenis' staat hoog op mijn eigen verlanglijstje.

Tot slot

'Zilver voor Amalia' is een persoonlijke visie op 25 jaar heemkundekring Amalia van Solms. Na de bespreking van de periodes onder voorzitterschap van Gerard van de Lindeloof (deel 1: 1976-1984) en Ad Jacobs (deel 2: 1985-2001) volgen nog twee afleveringen: in het septembernummer vertel ik u meer over de geschiedenis van het Heemhuis en in december kom ik uitgebreid terug op 25 jaar heemkundebeoefening. Niet iedereen hoeft het met mijn mening eens te zijn. Volgende overwegingen zijn ongetwijfeld discussiestof voor het bestuur:

- De heemkunde heeft een erg breed werkveld en daarom moet het bestuur duidelijke keuzes maken.
- Bestuursleden moeten kijken naar de verwezelijkingen op langere termijn en zich niet blindstaren op korte-termijn problemen of ideeën waarmee (nog) niets is gebeurd. Brainstormen kan demotiverend werken als er geen werkplannen worden opgesteld en uitgevoerd. Een burn-out door overvraging is niet ondenkbaar: heemkunde moet een aangename, leerzame hobby blijven.
- Het besturen van Amalia en het beoefenen van de heemkunde bleken vaak moeilijk met elkaar verenigbaar.
- De werking kan worden gestimuleerd door het enthousiast maken van de leden. Leden moeten persoonlijk worden aangespoord om samen met andere leden hun hobby te beoefenen en ermee naar buiten te treden.
- De ledenwerking moet worden gestimuleerd door het scheppen van gunstige omstandigheden. Ongunstige situaties (verbouwingen bijvb.) remden telkens de heemkundige werking. Er ontstond een jojo-effect: op gunstige momenten werden allerlei initiatieven opgestart die na enige tijd weer teloor gingen door een tekort aan begeleiding.
- Het aantal bestuursleden schommelde eerst rond de tien, later waren er nog maar vijf. Misschien is de actieve deelname wel belangrijker dan het precieze aantal, maar er zijn grenzen. Indien we geen stap

achteruit willen zetten, dringt een nieuwe uitbreiding van het bestuur zich op gezien de enorme groei van de vereniging en de daarmee gepaard gaande toename van het organisatorische takenpakket. In het verleden werd de groei van Amalia maar al te vaak afgeremd door een tekort aan mankracht. Of is het mogelijk om de huidige bestuursleden nog actiever in te schakelen zonder hen te overvragen?

Bronvermelding

De notulen van de vergaderingen vormen de basis van deze studie. Ze bevinden zich in het verenigingsarchief.

De officiële opening van de tentoonstelling "25 jaar Amalia" is op zaterdag 9 juni om 13.30.

Lijst van Amalia's bestuursleden (bijgewerkt tot 1 april 2001)

<i>Naam</i>	<i>periode</i>	<i>diensttijd (maanden) bijgewoonde vergaderingen</i>	
01. Gerard van de Lindeloof	08-06-1976 / 06-02-1985	104	28
02. Jos de Swart	08-06-1976 / 31-01-1983	80	6
03. Ed. Loffeld	08-06-1976 / 21-03-1983	82	20
04. Cees Verschueren	08-06-1976 / 20-03-1986	118	29
05. An Gulickx-Koks	08-06-1976 / 26-02-1998	261	108
06. Arnold Backx	08-06-1976 / 18-04-1978	23	5
07. Jan Laurijssen	08-06-1976 / 25-02-1982	69	2
08. Herman (Jef) Bax	28-04-1977	0	0
09. Agnes Van Tilburg-Kin	28-04-1977 / 31-01-1983	69	9
10. Jos Koks	28-04-1977 / 06-02-1985	93	15
11. Fon Van Haeren	28-04-1977 / 27-10-1977	6	0
12. Jan Van Leuven	28-04-1977 / 25-02-1982	58	4
13. Jos Jansen	25-01-1979 / 05-02-1991	133	44
14. Jan van Gompel	24-01-1980 / 13-08-1980	7	1
15. Maria Voeten-Wouters	25-02-1982 / 27-04-1989	86	31
16. Ineke van Strijp-v.d. Bok	31-01-1983 / heden	218	121
17. Ad Jacobs	06-02-1985 / heden	193	155
18. Frank van Hest	06-02-1985 / 13-08-1987	30	18
19. Fons Raeijmaekers	20-03-1986 / 26-02-1997	131	71
20. Nicole Ragas-Joosen	27-04-1989 / 10-01-2000	128	108
21. Antoon van Tuijl	27-04-1989 / heden	143	111
22. Theo van Kints	13-02-1992 / 15-11-1993	21	13
23. Lia van Gils	21-02-1994 / heden	85	82
24. Ria Laurijssen	20-02-1995 / heden	73	72
25. Herman Janssen	20-02-1995 / heden	73	69
26. Fannie de Rooy	26-02-1997 / heden	49	43
27. Corrie Landman	26-02-1998 / heden	37	29
28. Dré Moors	24-02-2000 / heden	13	12

Op jacht met Janus de Wit

Piet van der Flaas

Het was eind december 1944. Ik zat op een omgekeerde sinaasappelkist te wachten op Janus aan de rand van het bos dat eigendom was van Peet Havermans van Boschoven. Janus was geboren in ons dorp in het jaar 1909 en is zijn hele leven in Baarle blijven wonen tot zijn onverwachte dood (hartaanval) in 1983. De familie woonde aan de Nonnenkuil in een met cement bestreken woning. Ze hielden een 400-tal kippen. Hij had een broer die later in Ravels is gaan wonen. Zijn zuster was gehuwd met A. Willemsen en Janus is toen bij haar en haar man in gaan wonen. Deze Willemsen was opzichter bij de Heidemij.

Janus was een beetje mensenschuw en ging in de lente en zomer bij diverse landbouwers werken. In de winter en herfst was hij echter een jager op allerlei wild dat in onze natuur thuis was. Het eerste verbod dat de Duitsers in 1940 uitvaardigden was het verbod op de jacht en de gedwongen inlevering van de jachtwapens en de bijbehorende munitie. Bijna 5 jaar werd dus in Baarle niet gejaagd, behalve in de Generaal en in Alphen op het Zand. Hier joegen de Duitsers af en toe.

Op de hoek Fransebaan – Chaamseweg stond een enorm groot bord met zowel in het Duits als het Nederlands dat het verboden was zich zonder aanleiding in dat gebied te begeven. Toezichhouders waren Pijpers en v.d. Hout uit Gilze. In het Princenbos in Chaam verbleven hun honden (bouviërs). Deze geüniformeerde mannen trokken er alleen of met z'n tweeën opuit om stropers te betrappen. Sommige stropers die op heterdaad gesnapt waren zijn naar het concentratiekamp Vught overgebracht. Deze twee waren van top tot teen gewapend met handgranaten, een pistoolmitrailleur, een jagersdolk en een pistool (Lüger). Ze traden zeer streng en zonder pardon op.

In Baarle wemelde het kort na de bevrijding dan ook van het wild. Janus de Wit had in 1940 zijn geweer en munitie niet ingeleverd en er nooit meer iets

van gehoord. Hij had het in vetvrij papier gewikkeld en in de grond van het kippenhok verborgen. Na het verwijderen van het overtollig vet en het schoonwassen met benzine was het jachtgeweer weer bedrijfsklaar.

Eind november kon men in Baarle tegen betaling een jachtakte afhalen. Janus zijn kleine voorraadje patronen was al snel verbruikt, maar kruid was er volop te krijgen. Hij vulde hiermee een patroon, maar dit bekwam hem slecht. Het schot dat hij hiermee loste kostte hem zijn geweer. Het middenstuk, het zogenaamde slot, vloog uiteen en hij hield alleen de loop en de kolf over. Dat was een grote tegenslag voor hem. Maar hij had een kennis in Zondereigen waar Canadezen jachtgeweren te koop aanboden tegen een spotprijs. Deze waren waarschijnlijk afkomstig van Nederlandse SS-ers die bij de Landwacht gediend hadden. Die waren allen met een jachtgeweer uitgerust.

Vanuit de rand van het bos keek ik uit op een enorme vuilnisbelt van het geallieerde leger. Het bestond uit houten kisten waar munitie ingezet had, blikwerk, kartonnen dozen en fruitkisten. Dit alles lag hoog opgestapeld. Het werd op vrachtwagens aangevoerd. De bovenste grond werd langs de zijkanten door een bulldozer opzij geschoven. De zavel werd op vrachtwagens geladen en afgevoerd zodat er ruimte vrijkwam om het afval op te bergen. Ik keek op mijn horloge en zag dat 't kwart voor 3 was. Er verscheen nog een legerwagen die geladen was met houten munitiekisten. Dus morgen was er werk aan de winkel. Met de kruiwagen en een handzaag haalde ik alle dagen een paar vrachtjes naar huis voor de verwarming. Deze plaats lag maar een goede honderd meter van onze woning.

Ik zette nu een paar lokkers in de richting van het bos. Dit waren van hout nagemaakte houtduiven, opgeschilderd in dezelfde kleuren. Het waren buigzame paaltjes en als het hard waaide leek het wel of ze zouden gaan vliegen. Even later arriveerde Janus en gingen we naar de schuilhut. Hij had enkele bomen afgezaagd op circa 50 cm. hoogte en hier een plank opgetimmerd om op te zitten. Met wat afgehakte kerstdennen en dennenbomen was hier een soort jachthut ontstaan. Hij liep taps toe en boven aan maakte een stuk legerzeil de zaak compleet en waterdicht. 't Was er bij

slecht weer goed toeven, wanneer de regen op het zeil tokkelde en de najaarswinden door het bos raasden. Hij klapte het geweer open en schoof er twee patronen in. De lopen van zulke geweren lopen taps toe. Dit is gedaan om de bundel hagel zolang mogelijk bijeen te houden. Hij was die dag nog naar Tilburg geweest om patronen te kopen in een jachtzaak op de Heuvel.

De jagers kregen ze op vertoon van de jachtakte. Janus had na lang soebatten wat extra patronen losgepraat: kaliber 12, hagelsoort nr. 6. Nogal vrij groot maar de koolduif heeft een stevig verenpak. Nu wordt er vanwege milieueisen niet meer met lood geschoten, maar met een soort ijzerdeeltjes. Ik had echte koffie bij me in een thermoskan. We kregen van de Overheid enkele pakjes koffie toegewezen. Dat smaakte na al die jaren Ersatz gedronken te hebben als een hemelse drank.

Het begon al te schemeren en de duiven begonnen na de hele dag gefoerageerd te hebben naar hun rustplaatsen terug te vliegen. Er waren al een paar vluchten overgevlogen die elders hun verblijf hadden. Nu kwamen ze recht op het bos toegevlogen waar wij ons verborgen hielden. Janus had zijn geweer dichtgeklapt, ging staan, stak de loop naar buiten en knalde tweemaal; kruitdamp woei naar binnen. Hij griste een paar patronen uit mijn hand en schoot er op los. In totaal had hij negen koolduiven. We renden naar buiten om ze te verzamelen want de duisternis viel snel in.

De koolduif is een van de vier soorten die we in ons land kennen. Hij legt bijna het hele jaar door, altijd 2 witte eieren. Zijn nest is niet veel soeps. Wat takjes kriskras door elkaar en klaar is Kees. Men kreeg vroeger een premie voor iedere geschoten duif. Landelijk werden grote geldbedragen uitgekeerd aan hen die de meeste exemplaren hadden geschoten. Janus slaagde erin om één van deze prijzen in de wacht te slepen. Het was hem van harte gegund.

Aon de praot mee (7)... Fik Joosen: 'Toen ik smokkelde hai ik ut beter as Koning Boudewijn'

Dré Moors

Wie is Fik

Fik is geboren en getogen in Baol. "Ik zij unne echte Baolse. Geboren dun zeuventiende november 1932. Ik wor dus dees jaor 69. Ik zen geboren in Baol just tegenover de Limfa op de Chaamseweg neffen dun wienkel van Fraans Couwenberg. Ons Ria ies daor ok geboren. Onze Fons en onze Jan zen geboren in Baarle-Hertog, just tegenover de looierij, ok op dun Chaamseweg. Ik ben dun oudste van de vier. Onze Fons wont nog bij ons moeder in Baol. Ons moeder ies trouwens al 92 jaor. Ons Ria wont in Australië en onze Jan wont ok in Baol," aldus Fik.

Fik is getrouwd met Jeanne Riggeling, dochter van 'het Wapen van Nassau'. Jeanne werd geboren op 8 augustus 1946. Het was het tweede huwelijk van Fik. Fik leerde na de scheiding zijn Jeanne kennen toen hij 'pientjes ging pakken' bij Riggeling op de Singel. In 1971 trouwde hij met Jeanne. Op 1 september 1973 schonk Jeanne het leven aan hun zoon Erik. Al 26 jaar bewonen Fik en Jeanne een huurwoning aan de Strijenstraat in Baarle-Nassau.

Zowel zijn vader als moeder zijn geboren en opgegroeid aan de Reuth in Baarle-Nassau. De roepnaam van zijn vader was Jaon. Hij overleed twaalf jaar geleden. "Onze pa werkte bij de Gruijter in Breda. Hij was reiziger zo gezee. Hij mos boekskes ophaolen bij de klaanten in Baol en omstreken. In die boekskes wieren dan de bodschappen opgeschreven die de week daorop dur de Gruijter thuisbezurgd wieren. In 1950 wier ie werkeloos. Daarnao is ie begonnen bij dun Hero in Breda en de munutieopslag in Ullecoten. Daor is ie ok mee pensioen gegaon. Onze pa waar unne echte pollitiker. Hij schreef brieven naor van Agt en den Uijl over dingen waar onze pa ut nie mee eens waar. En hij kreeg antwoord! Persoonlijk ondertekend dur van Agt en den Uijl. Mee Kerstmies stuurde den Uijl altij un kaort naor onze pa.

Fik naar school

Omdat wij in Baarle-Hertog wonden, mos ik naor dun Belze school. Ik ben daor vier jaor naor toe gegaon. Onze pa hee toen mee Dré van Kuijk kunnen ritselen det ik toen naar de Hollandse school kos. Dun ouwe heer vond naomelijk det op dun Belze school nie zo goed geleerd wier. De Hollandse school stond toen aan de Stationsstraat op de hogte van Lehman. Daor heb ik drie klassen gedaon. Toen ben ik één jaor naar de Ulo in de Pastoor de Katerstraat gegaon. Mar toen wier de Ulo veraanderd in 'Meer Uitgebreed Lager Onderwijs'. Dè waar moeilijker!! Daorom heb ik toen de irste klas nog unne keer gedaon."

In die tijd was Fik trouwens heel actief bij de verkennerij. Hij heeft dat altijd met heel veel plezier gedaan. "Konde gij goed leren Fik?" vraag ik hem. Fik antwoordt heel eerlijk: "Neie. Ik dee niks. Jè, un bietje speulen en ik waar actief bij de verkenners. Ik heb vier klassen deurlopen en ik zakte as unne baksteen. Hier, kek mar op mèn endrapport: duits 4, engels 4, algebra 4, frans 4. Mar ja wè wilde. Bij de franse les docht ik det het Hollandse woord veur l'amour het schroefje waar! Onze pa die zee det aon mun eigen laag, want 'ge kekt over de boeken henne in plak van durin'.

Ik heb dikwijls strafwerk motte schrijven. De broeders waren streng god verdoeme. Van wiskunde en rekenen hai ik de ballen verstaand. In godsdienst waar ik unne goeie. Daor haolde ik achten en negens veur. Het hoofd zee tegen onze pa det ie men nie mir trug hoefde te sturen, want ut diploma haolt ie in gin 35 kere! Toen zee onze vaoder, en nou gaode werken. Mar laoter ben ik toch nog geslaagd veur middenstaand, kruidenier en vakbekwaamheid kleinhandel in tabak.

Wielrenner, dè was ik gère geworren. In munne jonge tijd kos ik goed cursen jongen! Mar ik mocht van onze pa gin coureur worren. Det is min volk, zee onze pa!"

Fik aan het werk

Aan de hand van aanstellingsbrieven en ontslagdocumenten laat Fik mij zien waar hij zoal heeft gewerkt. "Ik ben begonnen bij dun Baay aon de

Grens. Daor ben ik rap weggegaon want daor kreeg ik mun overuren nie uitbetaold. Daorna ben ik gaon werken bij unne bakker in Tilburg. Toen un paor jaor bij de Kunstzij in Breda. Toen ik daor weg ging heb ik un half jaor in Tilburg in un lederwarenfabriek gewerkt as tijdwerker. Ik mos dan mee un klokske achter de meensen gaon staon en kijken hoeveel ze dur pur uur kossen doen. Die meensen mos ik zo gezee dan wet opjuinen. Ik wir dur zelf zot van!

Toen ik daor weg ging kwaam Jef Jansen bij men en die vroeg of ik bij hum wilde komen werken in zun smokkelwienkeltje aan de Grens. Jef kos men goed gebruiken want ik hai zoas gezeed nao de Mulo toch nog mun middenstaandsdiploma, tabaksdiploma en kruideniersdiploma gehaald. Det wienkeltje laag vlak bij ut smokkelwienkeltje van Dré Jansen aon unne zaandbaon aan ut Ghil. Fotto's zijn er nie van. Want die plek waar natuurlijk een bietje geheim. Ik heb daor vanaf mun 26e alles bij mekaor 8 jaor gewerkt. Sjonge jongen, dè waar de schonste tijd van mun leven!", aldus Fik met fonkeltjes in zijn ogen.

Smokkelaar Fik

Voor hij met z'n verhaal begint schenkt hij voor hem en mij 'un pientje' in. "Ik mot irst munne keil wè smeiren, allez santé," aldus Fik. "Toen ik bij Jef Jansen ging werken ging mun weekloon omhoog van f50,- naar f100,-. In irste instantie maakte Jef alleen mar gebruik van men diploma's. Mar nou komt ut schonste: Dré Jansen wou nie det Jef daor ok un wienkeltje begos. Mar ikke naor de Kamer van Koophandel in Tilburg. Daor was mun oom, Piet van Ierland, vurzitter en hij was ok wethouwer in Tilburg. Ikke un praotje mee hum gemaakt. Nou, ut was zo geregeld! En Dré Jansen hai niks mir te vertellen. Toen hee Dré Jef nog un proces aangedaon. De rechter in Breda zee tegen men: 'Joosen, u moet minstens drie dagen in de winkel aanwezig zijn. U bent de beheerder'. Vanaf toen ben ik er veurgoed gaon werken."

En Fik vervolgt zijn verhaal: "In de zomer wier de botter in ut kelderke opgeslagen. De botter haolde ik uit doskes, dee ze in builtjes en lee die dan in de schappen. Er kwamen alleen mar Belze klaanten. Eén kilo mochte

meenemen. Die mannen die aon dun dop waren namen zon drie of vier kilo mee. In ut begien stond ik in de wienkel op m'n benen te trillen. Ik hai in mun lèven ok nog niks meegemaakt. De Belze commiezen lagen vlak bij ut wienkeltje op de loer. En de 'poetjesmannen' (Kon. Marechaussee) kwaamen regelmaotig controle doen. Op unne gegeven moment naaiden een paor smokkelèrs men op om naar un paor Belze commiezen te gaon die in de buurt op de loer lagen. Ikke dur naor toe. Een van die commiezen vroeg men: wè komde gij hier doen? Ikke: kijke of gij hier ligt. Dieë commies: dan kunnen we wel gaon, want hier gebeurt vannacht toch niks mir!

Die commiezen han ut trouwens wel druk. In Baol wier veul gesmokkeld. En ur waren verschaiene wienkeltjes. Buiten wij mee tweeën op ut Ghil zat Tinus van Bavel op de Zondereigensebaan, Frans Viessers in Castel en Jan van Beek daor. Van iedere smokkelwaogen die ik laoide kreeg ik 1000 frs van die smokkelèrs. En toen stond de franc nog op zeuven centen! Ooit heb ik op unne zaoterdagmiddag zes van die smokkelwaogens gelaoie mee in totaol 6000 kg botter. Maal ene franc per killo is zesduzend francskes! Die douanemannen waren toen trouwens wel omgekocht. Ze kregen van die smokkelèrs wè in durre zak en ze deeën net of ze niks zagen. Jè, sommigen waren ok corrupt, ha, ha, ha! In die smokkelwaogens ben ik nooit

meegereëen. As die smokkelwaogens begossen te rijden, stonden er een stuk of vier of vijf helpers op dun uitkijk. Bij onheil wier dur mee zakliechten bijveurbeeld geschenen.

Op die mannen wier wel geschoten verdoeme. De 'vliegers' (commiezen in hun auto) schoten ze recht in durre rug as ze kossen. Mar de smokkelwaogens waren goed gepaanserd en as ut nodig waar gooiden ze kraaijenpoten uit. De commiezen hebben men trouwens nooit te pakken kunnen krijgen. Munne kameraod wel. Dun irste keer det ie ging smokkelen, han ze hum al. Hij mos den bak in en un flinke boete betaolen. Jè, ik han un goei pré toen. Mun weekloon mos ik thuis afgeven. Op un gegeven moment hai ik 100.000 francs smokkelloon boven op mun slaopkaomer liggen. Ik hai ze goed verstopt. Mar ons moeder komt ur bij uit en zee: As gij zoveul geld het, dan krijde ginne pré mir!

De smokkelèrs die bij ons aon ut wienkeltje kwamen, wonden allemaol in de buurt van Welde Statie. Ze zaten allemaol in dun dop. As ze wir mossen gaon werken, dan schreef Jef Jansen ze zo gezee in as werknemer. De smokkelèrs betaolden dan de sociale lasten. Na drie maonden kregen ze dur ontslag en dan begos dun dop wir.

Laoter ben ik mee gaon draogen. Mee un man of vijf-zes droegen we dan per man 50 kg de grens over. Dertig kg van achteren, 20 kg van veuren. Mar as de vliegers controle aan ut doen waren, dan gingen we naor huis. Wij kregen 20 franc draoggeld per kilo. Det ies toch 1000 francs pur keer. Soms liepen we twee keer per naacht. Ik heb ene keer geprobeerd 60 kg te draogen. Mar toen ging ik gelijk dur m'n knieën! We liepen altij dur ut bos, naor de Steenweg van Weld naor Merksplas. We zen ok wel eens over ut kerkhof van Weldse Statie gegaon over die dooie meensen. Dè gaaf toch niks en de douane kwaam daor nie!

Bij ut café van Peter Vis staken we over . Bij de irste boerderij rechts op de weg naor Weld leverden we de botter af. Van daoruit wier de botter dur smokkelwaogens wir verder Bels ingebrocht. Laoter wieren de smokkelwaogens nog grotter. Ze reëen toen vurt mee legerwaogens waor 5000 kg in kos."

Fik schenkt nog un pientje in: “Wij waren veur de Hollandse staot goeie mannen. Wij losten dun botterberg veur hullie mee op. Mar in 1966 wier ur gin drie kilo per dag mir verkocht. Spaak en Luns, de ministers van Buitenlaandse Zaaken kwamen unne gelijke prijs van de botter overeen. Wè hebben wij op die twee geschollen! Ineens was ut gedaon. Jef hield men nog twee maonden in dienst en toen wier ut wienkeltje geslopt.

Mar ja, ik heb unne schone tèt gehad. Ik heb veul geld verdiend, mar nie veul overgehouwe. Ik leefde as God in Frankrijk. Elke dag naor de kroeg. Mun irste vrouw kreeg iedere week un nieuw kleed en ging iedere week naor de kapper. Alles kos in dieën tèt. Ik kocht in de Meulenstraot un huis veur 500.000 francs en betaolde 250.000 contant. Ha, ha, ha, ha! Jè jom, as die smokkelèrs bij ons in ut wienkeltje kwaamen dan zeën wij tegen mekaar: wij hebben ut nog veul beter as de koning. Toen waar Boudewijn koning. Mar vandaog dun dag hee dun Belze koning ut veel beter as wij!”

Leven na de smokkel en genieten van de VUT

Na het smokkelaarsleven aan de Grens werkte Fik nog een aantal jaren bij de Machinefabriek in Breda en bij de Transformatorenfabriek in Breda. Vanaf 1992 geniet Fik met volle teugen van zijn VUT.

“Ik kan me heel goed bezig houwen. Elke dag verzorg ik mun vogeltjes. Zo af en toe gaoi ik fietsen. Vrijdags help ik ons Jeanne mee poetsen. Op

zondagavond ga ik kaorten bij de Neel. Wij doen dan ‘wippen’, zonder vrouwen, ha, ha, ha! Ik speel dan mee Margiet, Riek Wouters en Joske Versmiessen. Op maandagavond goi ik rikken mee Jan Akkermans en de vrouw. In de zomermaonden zit ik op ut bankske op de Singel. Tjonge jonge, wet ies ut daor druk. Tis un huishouwen jongen, schoon om te zien. En die vrachtwagenchauffeurs schellen mar op mekaor. We komen ur niks tekort. Fieneke Frut brengt ons af en toe un ijsje. En dieën rondweg Dré, denkte gij det wij die nog meemaaken? Ik geloof ur niks van.”

As gij burgemeester in Baol zou zijn Fik, wè zoude gij dan veraanderen?, vraag ik hem. “Unne dugout boven ut bankske! Veur de rest is Baol un schoon durp. Hier gaoi ik de kiest in. Er is hier altijd iets te belèven. Alles kan er. Wet ik wel veurt in Baol mies is un café vur onze leeftijd. Bij Teun is niks veur ons, want daor stikt ut de moord van de jeugd en de muziek staot ur kaaihard. Mar nouw schent det ur bij Edgar un café gaot komen vur ons ouwe meesen. Ik ben benieuwd.

Oh ja, verdoeme dè mot ik ok nog vertellen. Ik ben al bekant 17 jaor discjockey bij dun piraat ‘Bahena’. Wij zitten in unne studio bij Fonske de Rooy op Schaluinen. De mast staot op Bels. Jè jongen, ik blijf iets doen wet nie maag. Dè bleft erin zitten. Elke zondag draaien wij van ’s mergens 9 uur tot ’s aovonds 8 uur verzoekplaatjes. En dur luisteren meer meensen naor as gij denkt!!”

Fik steekt nog een sigaretje op en schenkt nog un pientje in. “Toen ik twintig waar heb ik mun rijbewijs gehaald. Nou ben ik ur 69. Ik heb in al die jaoren nog nooit auto gereden. As ik mot kiezen tussen autorijden en un sigaretje roken en un pientje drinken, dan ies dè nie moeilijk vur men. En ik zal oe is rap vertellen: As ik mergen ophouw mee roken, dan wor ik ziek. Dan gaode van alles mekeren. Allez, schol!”

Slot

Fik, mede namens het bestuur en de leden van Amalia bedank ik jou heel erg voor dit gezellige gesprek. Wij hopen dat jij nog veel jaren samen met jouw Jeanne kunt blijven genieten van het leven. Allez, au revoir!!

Tweeduizend jaar eten en drinken (2)

Els Verbiest

Voedingsproducten en gewoonten van de Romeinse bevolking

Wanneer men over de voeding van de Romeinen praat, denkt men onmiddellijk aan de grote banketten en orgieën. Ook de nieuwe voedingsproducten en gerechten die door de veroveringen en de machtsuitbreiding van Rome uit het Oosten en Afrika werden ingevoerd, bleven hoofdzakelijk voorbehouden aan de rijken. Deze uitspattingen waren slechts uitzonderingen. Het is zeker geen weerspiegeling van de gebruikelijke eetgewoonten van de doorsneebevolking van het uitgestrekte Imperium Romanum. Waar in de eerste nederzettingen de voedselproductie vooral toegespitst was op het onderhoud van de bewoners van de nederzetting, treffen we in de Romeinse periode een economische schaalvergroting aan. De landbouwcomplexen voorzagen niet allen in de eigen behoeften, zij waren tevens de leveranciers van zowel plantaardige als dierlijke voedingsproducten voor de marktdorpen en stedelijke agglomeraties zoals Tongeren. Van hieruit werden zonder twijfel de legioenen die in de Rijnkampen gelegerd waren, bevoorrad.

Plantaardige etensresten van de mens uit het verleden zijn uitermate schaars. Zaden en vruchten echter blijven zeer goed bewaard in een permanent vochtig milieu of in een versteende of verkoolde toestand. Vooral de Duitse nederzettingen verstrekken interessante gegevens over de plantaardige etensresten. Net zoals vandaag hadden verscheidene graansoorten in de Romeinse periode een grote voedings- en economische waarde. Onder de graangewassen domineerde spelt en bekleedde gerst de tweede plaats. Emmertarwe speelde een secundaire rol. Sporadisch treft men ook broodtarwe en haver aan, rogge komt voor in bodemvondsten maar werd waarschijnlijk nog niet intensief verbouwd.

De Romeinse keuken maakte tevens gebruik van kruiden en groenten. In landelijke nederzettingen uit het Rijngebied werden resten gevonden van

koriander, dille, tijm, selder, komkommer en bonenkruid. In de moestuin kweekte men wortelen, postelein en veldsla. Honing, weliswaar geen kruid, werd gebruikt als zoetmakende stof. Voor onze streken zijn in Romeinse context resten teruggevonden van de erwt, de linze en de duivenboon. Onder de oliehoudende planten die als leverancier van vetstoffen werden gebruikt was vlas of lijnzaad ongetwijfeld de belangrijkste soort. Dederzaad en maanzaad komen in mindere mate voor.

Tot de Romeinse maaltijd behoorde eveneens fruit. Pas met de komst van de Romeinen komt de fruitteelt in onze gewesten op gang. Naast wilde fruitsoorten zoals frambozen en braambessen die werden verzameld, brachten de Romeinen enkele specifieke soorten in cultuur. Pitten en schaalfragmenten van moerbeien, pruimen, peren, appels, zoete kersen en walnoten trof men aan in Romeinse complexen in België en het Rijnland. Onder de exotische specialiteiten bevonden zich op verscheidene sites resten van vijgen.

Tot de drankproducten behoorde ongetwijfeld wijn die waarschijnlijk werd aangevoerd, maar mogelijk ook lokaal werd vervaardigd. Water zal eveneens een voorname rol gespeeld hebben, niet alleen voor de bereiding van allerhande gerechten maar tevens als eenvoudige dorstlesser. Melk van runderen en kleinvee maakte tevens een belangrijke voedingsbron uit van de bewoners van de landelijke nederzettingen.

Wat de huisdierfauna betreft, de meeste dieren van vandaag waren toen ook de voornaamste vleesleveranciers. Duivenbeenderen werden tijdens het verloop van de opgravingen ingezameld uit afvalkuilen. Zoals dit voor de graangewassen zeker het geval was, zorgden de landbouwbedrijven voor de vleesafzet op de markt en produceerden zij niet alleen voor de eigen behoeften. In de Romeinse periode is het aandeel van de jacht in de menselijke voedselvoorziening onbeduidend geworden.

Het wildbestand beperkte zich tot het edelhert dat eerder toevallig gedood werd wanneer het de nederzetting te dicht naderde. De gans werd in deze periode gekweekt voor het vlees en de eieren. Tot de huisdierfauna behoorden de hond, de kip, het paard, het varken, het rund, het schaap en de geit. De kip wordt bijna op alle Romeinse sites van Europa teruggevonden.

Zij is immers een belangrijke producent van eieren die, uitgezonderd in de winter, het ganse jaar kunnen ingezameld worden. Het paard behoorde niet tot de voeding van de bevolking. Het werd gebruikt als rij- of lastdier, minder als trekdiër, daar een efficiënt span pas in de middeleeuwen werd ontwikkeld. Het varken neemt in de beenderresten 25% van de Romeinse fauna voor zijn rekening. Varkens werden gedood op het ogenblik dat de voeding in kwantiteit te hoge eisen ging stellen. Het is opvallend dat de runderen zeer groot waren: één soort bereikte een schofthoogte van 146 cm. Tegelijk was er ook een kleiner ras uit de vroegere nederzettingen. Het voorkomen van grotere runderen doet vermoeden dat het een geïmporteerd ras was uit de mediterrane wereld. Onder het kleinvee waren de schapen zeer belangrijk voor de wolproductie. De ezel behoorde niet tot de voeding van de mens: die werd als lastdier gebruikt. De Romeinen introduceerden in onze streken ook de pauw, de parelhoen, het damhert en de kat.

Voedingsproducten en –gewoonten uit de vroege middeleeuwen

In vergelijking met de Romeinse periode verdwenen in de vroege Middeleeuwen een aantal technologische verworvenheden. Het kweken van dieren gebeurde op een minder efficiënte manier waardoor het vee terug kleiner werd. De akkers werden vermoedelijk in oppervlakte verkleind en de opbrengst was niet meer voor de uitvoer bestemd, maar voorzag alleen in de eigen behoeften. Wat de plantaardige voeding betreft, kende de mens uit de Merovingische periode een breed granenspectrum dat te vergelijken was met de Romeinse soorten: gerst, spelt, emmerkoren, éénkoren en naakte tarwe. Rogge en haver werden later verbouwd. Aanwijzingen voor groenten zijn uiterst gering. Men veronderstelt dat er geen nieuwe teelten bijkwamen. Voor het dierenbestand van de nederzettingen veronderstellen we dat de huisdierfauna ongeveer dezelfde kenmerken vertoonde.

De jacht was ook belangrijk: ze was enkel afhankelijk van de bevolkings- en de wilddichtheid van de streek. Het rund was de belangrijkste diersoort binnen de nederzettingen vermits zij de mens voorzag van vlees en melk. Het varken was de tweede belangrijke vleesleverancier. Zij waren slachtrijp op de leeftijd van twee tot drie jaar, een iets hogere ouderdom dan deze uit

de Romeinse tijd. Schapen en geiten, met een duidelijk overwicht voor het schaap, vertegenwoordigden ongeveer 20% van het vleesbestand. Onder het gevogelte domineerde de kip, maar ook de gans en de eend kwamen voor. Paarden werden enkel nog ingezet als rij- en lastdier.

Een algemene tendens in de vroege Middeleeuwen was het hoge sterftecijfer van de kinderen jonger dan zes jaar. Aan de basis lagen voornamelijk ziekten en het gebrek aan hygiëne en proteïnen in de voeding. Typisch waren cariës en tandbederf. Dit werd in de hand gewerkt door een slechte mondhygiëne, maar tevens door een voeding rijk aan koolhydraten, gesuikerde producten en het gebruik van geraffineerde bloem. Een onevenwichtige voeding lag eveneens aan de basis van ongelijkmatige groei van het skelet en de tandontwikkeling. Het langzaam afslijten van de kiezen doet denken aan vezelarme voeding met vlees als hoofdbestanddeel. De grote gestalte van verscheidene volwassenen wijst ook in deze richting.

Samengevat kan men zeggen dat over de voeding van de mens in het verleden nog niet alles gekend is. De Romeinen introduceerden nieuwe producten en kweektechnieken. Met de inval van de Germanen gingen een groot deel van deze verworvenheden verloren. De voedselproductie was weer gericht op de eigen noden.

De gastronomie eventjes voor onze tijdrekening: linke linzen

Linzen zijn bijzonder voedzaam maar worden bij ons in de keuken totaal over het hoofd gezien. Je kan er nochtans wonderlijke rustieke schotels mee bereiden en bovendien machtige eenpansgerechten, die je met respect, opgestroopte mouwen en rammelende honger benadert.

Ingrediënten (voor vier personen): 250gr linzen, een ui, een sjalot, twee wortelen, een raap, een tak witte selder, een lepel bloem, een kruidenboeket (tijm, peterseliestelen, een blad laurier en een takje bonenkruid), twee tenen knoflook, 200gr gerookt spek, 400gr chipolataworstjes, een lepel gehakte peterselie.

Bereidingswijze: Was de linzen uitvoerig. Doe ze in een grote pot en bedek ze ruim met koud water. Laat ze aan de kook komen en giet ze af boven een

vergiet. Smelt in een stoofpot zachtmoedig een klontje boter. Ondertussen hakte je de ajuin en de sjalot fijn. Laat deze stoven in de boter. De geschildte wortelen en raap snij je in stukjes, evenals de witte selder. De groenten mogen de pot in en laat ze aanfruiten. Strooi over de groenten de lepel bloem met de losse pols en laat even doorbakken. Doe de linzen in de pot, leng aan met water tot alles ruim kan zwemmen. Breng dit zachtjes aan het koken en voeg de rijkelijk verse kruiden toe, ook de look. Denk nu even aan het vlees. Het spek glijdt bij de nietsvermoedende linzen: laat alles samen garen gedurende één uur. Bak de worstjes in wat boter. Vis het spek uit de pot en snij het in reepjes. Spek en stukjes worst prijken dan trots bovenop de linzen. We werken af met een portie peterselie en stormen ermee op de eetkamer af.

Verloren honingkoek

Verloren zonder brood, maar wel met honingkoek: een gebak dat barst van specerijen, geserveerd met een overvloed van appelsmaken. Een hedendaags recept dat in feite stamt uit een grijs verleden.

Ingrediënten (voor vier personen): vier appels, boter, griessuiker, citroen, twee eieren, melk en sneetjes honingkoek.

Bereidingswijze: Bij een goed dessert hoort een sausje, deze is verse appelmoes. Schil drie appels, snij ze in stukjes en stoof ze met wat water en suiker. Zet er de mixer in. Schil de extra appel, snij hem in plakken en bak deze knapperig in de koekenpan. Bestrooi ze met griessuiker en bak ze gaar. Breek de eieren met veel melk en suiker en meng ze met de sauszweep (klopper). Dop de sneetjes honingkoek in het eimengsel en vlei ze in de pan. Bak ze kort en zwier ze op je knapste schotel, leg bovenop een gebakken appelschijfje en eromheen de appelmoes.

Smakelijk !

Bronnen

- Bistro en cookboek (Dirk de Prins)
- Contactblad van de cultuurhistorische vereniging: Comité duizend jaar Meerbeek en de gildekamer van Midden-Brabant

Werkgroep Kapel van Nijhoven 6

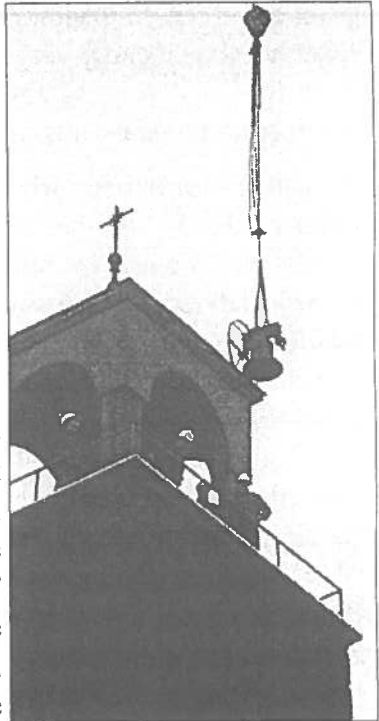
Gerrit de Jong

“SOB-gebouw raakt zijn klokken kwijt. Jozef en Maria verhuizen naar Nijhoven. Kapel Nijhoven in de steigers. Nieuwe haan voor Nijhoven. Nieuwe klokkentoren in de bidtuin. Beton gestort voor klokkenstoel Nijhoven.”

Hiermee kopten Dagblad “BN-De Stem” en “Ons Weekblad” in hun artikelen over de activiteiten rondom de St. Salvatorkapel in de periode van 12 maart tot en met 27 april. De verwijdering van de Jozef- en Maria-klokken uit de klokkentoren van het SOB-gebouw was het officiële startsein voor de Tweede Fase van de Renovatie van de Bidtuin van de St. Salvatorkapel. Op zaterdagmorgen 10 maart, om 09:00 uur stipt, werd er begonnen met de werkzaamheden om de klokken uit de klokkentoren van het SOB-gebouw te halen. Hiervoor waren een heuse kraanwagen, werknemers van Leo van Tilburg (constructiebedrijf) voor het nodige snij- en slijpwerk, de brandweer voor de veiligheid van het geheel en de afzetting voor een deel van de Katerstraat nodig. Dit alles onder deskundige leiding van de coördinator van de werkgroep “Kapel van Nijhoven”, Jes Seegers. De werkzaamheden aan de klokkentoren trok de nodige belangstelling. Omstreeks 10:30 uur waren de voorbereidende werkzaamheden zo ver gevorderd, dat het startsein gegeven kon worden om de klokken met behulp van de kraan uit de klokkentoren te halen. Pastoor Maickel Prasing nam, getooid met bouwhelm, plaats in de cabine van de kraanwagen en manoeuvreerde behendig en vol enthousiasme met de hendels, onder vakkundige leiding van de kraanmachinist, en bracht de Jozefklok zonder mankeren boven uit de klokkentoren naar beneden in een gereedstaande vrachtwagen. Hiermee is het SOB-gebouw ruim 182 kilo (Jozefklok 115 kilo en Mariaklok 67 kilo) lichter geworden, want buiten de klokken is ook het ophangmechanisme en het overige ijzerwerk uit voornoemde klokkentoren verwijderd. De klokken zullen, na grondige restauratie en renovatie door de experts van de klokkenfabriek “Koninklijke Eijsbouts” uit Asten, eind juni in de nieuwe klokkentoren bij de ingang van de St. Salvatorkapel gehangen worden. Op

deze manier zijn wij bij de nieuw te bouwen klokkentoren aangekomen. Vrijdag 20 april is, nadat er vooraf een groot gat was gegraven en een boom was gerooid, vijf kuub (12.500 kilo) beton gestort die als fundering moet dienen voor de nieuwe klokkentoren. Ook hier had pastoor Prasing de primeur om in het gat plaats te nemen en met een trilnaald het vers gestorte beton te bewerken zodat deze gladder en harder wordt. Boven zijn hoofd kwam het beton uit de betonmolen van een betonwagen en vloog hem aan alle kanten rond zijn oren. Maickel had er plezier in want hij bleef stug doorgaan. Het moet gezegd: pastoor Prasing is en blijft betrokken bij de activiteiten rond de kapel. De werkzaamheden rond de kapel liggen, het draaiboek raadplegend, goed op schema. Hier is een goede en gedegen voorbereiding aan vooraf gegaan. Er is aan alles gedacht. Een compliment voor de coördinator is op zijn plaats. Er is veel werk verzet door de vrijwilligers, van de buurtschap Nijhoven, maar ook door vakmensen die vrijwillig hun diensten hebben aangeboden.

Denk hierbij aan het voegwerk en de coating (beschermlaag tegen groene algen) aan de voorgevel en de rest van de kapel, het opknappen van het klokkentorentje van de kapel, etc., etc. Er is zelfs een nieuwe koperen haan, door Wim van Gool gemaakt, die straks op het torentje zal prijken. Wim is intussen ook met het restaureren/recoveren van de glas in loodramen van de kapel begonnen. Vergeten wij daarbij ook Stan Grooten niet. Hij is volop bezig met het restaureren van de 15 Geheimen van de Rozenkrans. Begin maart was ik nog bij Stan en hij liet mij de mal, waarin hij het gips voor het Tweede Blijde Geheim "Maria bezoekt haar nicht Elisabeth" zal gieten, zien. Een nijver stukje vakmanschap. Wij zijn benieuwd wat Stan Grooten als afbeelding voor het Tweede Blijde

geheim zal maken. Zoals gewoonlijk zal hij iedereen verrassen, dat kun je gerust aan hem overlaten.

Kortom er is volop beweging rond de kapel. Als U dit artikel leest zijn de werkzaamheden nog in volle gang, sterker nog de renovatie van de Tweede fase van de Bidtuin draait dan op volle toeren. Er zal nog veel moeten gebeuren zoals het ontgraven van de paden en het leggen van de riolering onder het nieuw aan te leggen pad, de bekabeling, de lampen en de elektriciteit voor de buitenverlichting rondom de kapel, het afgraven en het verhogen van een stuk grond achter de Calvarieberg van de Kapelakker dat als asverstrooingsveld dienst zal doen, het metselen van de gedenkmuur op het asverstrooingsveld en het metselen en plaatsen van het monument op hetzelfde veld, het storten van de omkastingen voor de beelden van de 15 Geheimen van de Rozenkrans en de 7 Smarten van Maria, en het plaatsen van de beeldengroepen in de omkastingen. Stan Grooten verwacht in ieder geval dat hij de 15 Geheimen van de Rozenkrans klaar zal hebben. Ik zal zeker het een en ander vergeten, maar het is duidelijk dat er in een relatief korte tijd veel werkzaamheden verricht zullen worden. In het volgende nummer kom ik daar uitgebreid op terug.

De vorige keer hebben wij het gehad over de gevolgen van de Vrede van Münster (1648) voor het hertogdom Brabant in het algemeen en voor de Sint-Salvatorkapel in het bijzonder. Op 2 juli 1648 bestormen de protestanten de Sint-Salvatorkapel en nemen ze, met al haar bezittingen, in beslag. Gelukkig weten pastoor van Herdegom en enkele helpers van de parochiekerk Sint-Remigius van Baarle op 3 juli 1648 het grote kruisbeeld, vanaf toen de "Onteerde Christus" geheten, en enkele andere waardevolle voorwerpen uit de Sint-Salvatorkerk/kapel te redden. Gelukkig stond de parochiekerk van Baarle op Belgisch grondgebied, zodat de inwoners van Baarle en van dorpen uit de omtrek in Baarle naar de kerk konden gaan om de H. Mis bij te wonen en om de sacramenten te ontvangen. Pastoor van Herdegom vocht voor zijn kerk en de enclaves, omdat hij wist dat de Sint-Remigiuskerk op Belgisch grondgebied stond. Met de Vrouwe van Turnhout, prinses Amalia van Solms (echtgenote van prins Frederik Hendrik de

stededwinger), heeft hij ervoor gezorgd dat de Sint-Remigiuskerk van Baarle van de Brabantse Beeldenstorm bespaard bleef. Tevens heeft hij er samen met Amalia voor gezorgd dat de Belgische enclaves in Baarle ongeschonden bleven. U kunt dit lezen in het boek “Op de bres voor Kerk en Enclaves. Annales et Documenta Pastoratus de Baerle ab anno 1648 usque ad anno 1667” door Gerardus van Herdegom, een uitgave van de Heemkundekring “Amalia van Solms” uit 1998.

De derde periode 1648-1926²

Blijkbaar was de Sint-Salvatorkerk/kapel geheel herbouwd, toen ze den 2^{den} Juli 1648 werd onteerd en in beslag genomen door de kettters. Uit de beschrijving van een oor- en ooggetuige, Gerardus van Herdegom, leeren we tevens de toestand van de kapel kennen¹. In de kapel zelf bevond zich (blijkbaar onder het altaar) een Christusgraf en boven het altaar een schilderij, voorstellende Christus als Schepper, Verlosser en Rechter. Achter de kapel hing een groot beeld van Christus aan het kruis tusschen de twee moordenaars (de “Onteerde Christus”). Voorlopig bleef de kapel open en onbewaakt, zoodat van Herdegom “in den laten avond, de beelden van Christus en de Heiligen” overbracht naar de parochiekerk (Sint-Remigius), die onder den Hertog stond. Over het bovenbedoeld kruisbeeld getuigen deskundigen, dat het inderdaad een stuk is van groote waarde uit de 15de eeuw. De Christus-figuur is meer dan levensgroot, en reeds bij den eersten oogopslag wordt men getroffen door de uitdrukking van geweldig lijden, dat zich vooral toont in de trekken van den half geopenden mond en de sterk-gespannen borstkas. Wat het bovengenoemde schilderij betreft, deze had een eereplaats in het priesterkoor. (Tijdens de brand op 2 oktober 1944 vat de Sint-Remigiuskerk vlam en het schilderij werd door het verwoestende vuur totaal vernield.) Bij de restauratie der laat-gothische parochiekerk tijdens pastoor Ghijssels (1886-1920) werd ze bij de ouden rommel opgeborgen in de bijsacristie. In den zomer van 1926 werd ze weer voor den dag gehaald en gerestaureerd door den Antwerpschen kunstschilder Arthur van Poeck. Onkosten en moeiten werden ruimschoots beloond door de ontdekking van het monogram T.V.T. Deze Theodoor van Thulden werd, zoals men weet, in 1606 te 's Hertogenbosch geboren en was een leerling van Rubens. (Theodoor van Thulden was overigens getrouwd met een petekind (nicht) van de schilder Pieter Paul Rubens.) Dit schilderij stelt op het voorplan, midden in, een bijna levensgrooten Christus voor als Verlosser:

hetforsch-gebouwde lichaam is zwierig omhangen met een rosen mantel. Onder de voeten van Christus ligt de duivel, voorgesteld door een vrouwenhoofd en borst, uitlopend in een kronkelende slang. In de linkerhand houdt Christus het kruis: Christus-Verlosser. In de andere hand draagt Christus een werelddbol van doorschijnenden glans; wazig zijn uitgebeeld Adam en Eva, maan en sterren, terwijl de bol zelf met een glanzend kruisje gekroond is: Christus-Schepper. Het derde deel stelt Christus voor als Rechter. Op den achtergrond boven in lichte wolken troont Christus op een regenboog; aan beide kanten bazuinende Engelen, beneden het menschdom. Voorgesteld is het oogenblik onmiddellijk na het eindvonnis. Want aan Christus' rechterhand staan de zaligen in wit licht, aan de linkerhand worden de verdoemden door afzichtelijke duivels in het hellevuur gesleurd. Op een banderol onderaan penseelde de schilder: "Creator, Salvator, Judex mundi" (Schepper, Verlosser/Redder, Rechter van de wereld).

Over het optreden der eerste predikanten schrijft van Herdegom: "Intusschen had de komst van een predikant plaats, die met zich meebracht een ketterschen schoolmeester of koster en vorster. De eerste predikant, die sinds de schepping der wereld naar deze parochie kwam³ was iemand, die (zooals allen toegeven) op het eerste gezicht zachtmoedig was, maar later door bitterheid en onrust ten volle een calvinist. Hij cischte voor zijne kapel een nieuwen preekstoel, dien de alles behalve-armlastige gemeente hem verschaftte, terwijl ze voor haar eigen kerk zelfs geen vervoerkosten wilden betalen, of bijdragen in eenige kosten der versiering maar alleen praatjes en klachten; doch er waren vele particulieren, die hun bijdragen nu vergrootten. De eerste predikant woonde in het huis van den schepen Petrus Beens, wiens vrouw mij hiervoor toestemming gevraagd had; ik antwoordde haar, dat ik het noch verbod noch aanraadde en dat ze kon doen, wat ze wilde. Maar... Hij woonde daar dus in een kamer enkele maanden. De koster werd gehuisvest in het gemeentehuis en door gemeenschappelijke tegenwerking werden de katholieke ambtenaren afgezet, nadat hun na vele herrie was toegestaan, om voor een som geld te onderhandelen met de Gereformeerden. Dit duurde geruimen tijd, want er waren veel sollicitanten.

Eindelijk sloot de schout een overeenkomst met een jongen man uit 's Gravenhage, met name Brouwers, tegen negenhonderd gulden contant te betalen en een jaarlijksch pensioen van honderd en vijftig gulden. De secretaris Pauli kwam overeen met iemand uit Waalwijk, van der Vleut geheeten voor

een jaarlijksch pensioen van tweehonderd gulden. Intusschen werd de predikant beroepen door de Hagenaars bij Breda; hij werd opgevolgd door iemand, die gehuwd was en vroeger te Breda, handelaar in porseleine borden en schilder was, Sandtvort geheeten⁴. Hij betrok met zijne vrouw en zijne beide kinderen de kamer van zijn voorganger en ook de vorster en de koster en de secretaris met hunne huisgezinnen kwamen het getal inwoners te Baerlevermeerderen. Toen de tijd daar was, om de vruchten van de Matricularia (5) vertoonde de Calvinistische koster aan de Schepenen van Nassau zijn aanstelling en liet hij bekend maken, dat allen onder 't gebied van Nassau het graan van hen zouden gereed houden en bij zijn rondgang afleveren. Maar wij waren op de hoogte gebracht van dit edict en wij lieten een ander voor dezelfde gemeente afkondigen door den vorster van Hertog en ik beriep mij op artikel 43 van den vrede⁵ volgens hetwelk de Matricularia en haar inkomsten de kerk volgde, omdat het een kerkelijk Beneficie was, en dat het aan deze behoorde, zooals een lidmaat aan het lichaam; en ik voegde er de waarschuwing bij, om aan niemand behalve aan de schoolmeester Everard, die daartoe door den Pastoor was aangesteld, het graan af te geven. Den volgenden Zondag, echter werd eenzelfde edict als het vorige afgekondigd door den koster van de Woorsyne, hetwelk toen ook door de schoolmeester Everard mondeling werd tegengesproken. Toen ging de Calvinistische koster met den vorster het dorp van huis tot huis rond en zeide aan allen, dat alléén aan hen moest worden betaald. Daarom vroeg ik bij gelegenheid aan beide Gemeente's 'n bewijs, hetwelk die van Nassau met grote moeite gaven (zoo belachelijk bang waren ze) ; daarmee vertrok ik naar 's Gravenhage en begaf mij naar het huis van een mijner bloedverwanten, wiens vrouw in dienst was van de oudere Prinses van Oranje⁶ die na den vrede Barones van Turnhout was geworden en dus ook van deze parochie. Het scheen mij het beste mij in deze moeilijkheid tot haar te wenden, want toen werd er tusschen haar en den Koning van Spanje onderhandeld over het geld, dat volgens den vrede aan den Prins van Oranje moest worden uitgekeerd, daarom was het raadzaam, om niet alleen het beneficie der Matricularia te beveiligen, maar ook de parochie zelf, die vurig begeerd werd, niet alleen door de nieuwe kettersche ambtenaren, maar ook door de Predikanten, vooral door dien langen Lodewijk van Renesse .”

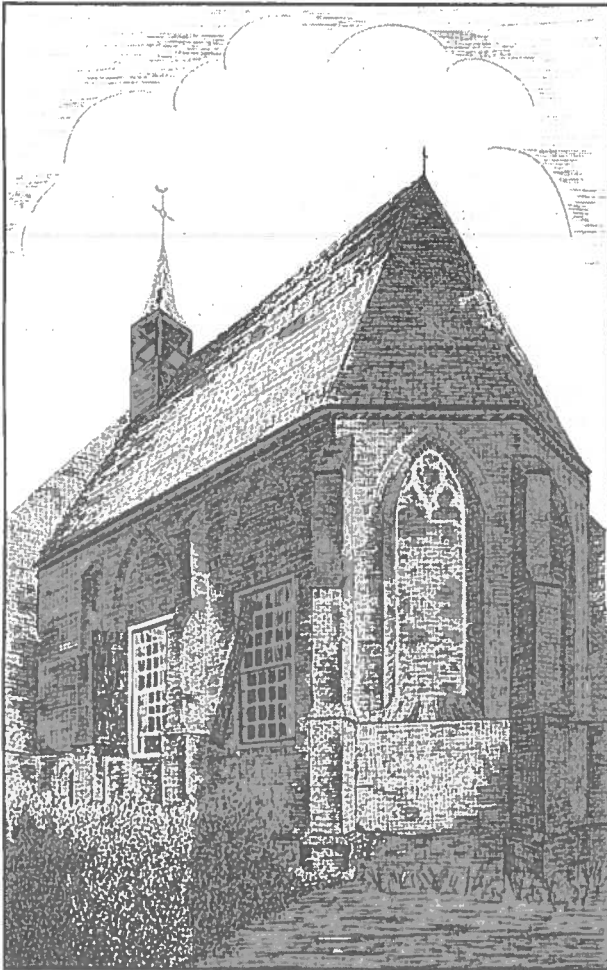
De vorenbedoelde preekstoel uit de Sint-Salvatorkerk/kapel droeg het opschrift: Psalm 57, vers 7, “God zal hunne tanden in hun mond vergruizen; het gebit der leeuwen zal de Heer verbrijzelen .” In 1807 werd de hervormde

gemeente van Baerle-Nassau met die van Chaam vereenigd wegens het gering getal der Protestanten. Toen werd de kerk/kapel, behalve het priesterkoor afgebroken, maar de omwonenden verzetten zich met geweld en verdedigden "het erfdeel hunner vaderen" met rieken en vorken. Daarom liet men een afdeeling huzaren aanrukken, om het vandalenwerk te beschermen. De inwoners deden wat ze vermochten, d.w.z. weigerden den afbraak te koopen. Een geïllustreerde beschrijving van het gespaarde priesterkoor vindt men bij Jan Kalf⁷. Maar al de daar beschreven voorwerpen zijn in den loop der jaren spoorloos verdwenen. Ook de preekstoel. Het opschrift van den grafzerk

van Pieter van Bernaige is gepubliceerd in Taxandria.

(8)

Tijdens de Belgischen opstand (1830-1839) was de kapel gesloten. Daarna werd er gewoonlijk eens per maand dienst gedaan, later eens per jaar, n.l. den tweeden Paaschdag, tenslotte in het geheel niet meer. Tijdens de mobilisatie werd de kapel, die altijd meer verviel, weer in dienst genomen, maar..... door de militairen. Zoowel de toestand van de kapel als de mentaliteit der ingekwartierden wordt getypeerd door de opschriften, die toen werden aangebracht. Ik schreef er enkele over, die hier zonder commentaar volgen: "Het staat hier vervallen als de leer van

den vervallen Luther.” “De vloek tegen het Protestantisme, wat een laagheid.” “Heilig Hart van Jezus, ontferm U, opdat het worde een schaapstal en Herder.” “Zoo zal het Protestantisme vervallen als deze kapel.” Na de mobilisatie zou het nog erger worden. In haar jaarverslag over 1921 klaagt de Provinciale Commissie tot bewaring en bescherming van monumenten in Noord-Brabant: “een tot boerderij omgezet monument. Door de kleine woning ingaande, komt men weldra in het priesterkoor. Een verheven houten bekapping, nog gaaf en sterk als in de vijftiende eeuw, spant zich uit boven.... Een ruimen geitenstal met boerderij-inventaris.... Aan hare R.K. afstamming denkt met weemoed de bezoeker, die daarbinnen zeven choorvensters met baksteenprofielen en vele natuurstenen flamboyante venstertraceringen gewaar wordt. Aan de buitenzijde houden tien muurheren spaarzaam met witten zandsteen versierd, het priesterkoor ingesloten, terwijl nog een geheel met natuursteen omlijst zijpoortje, in de laatste travee ten Z.W. aangebracht, de herinnering wekt aan een glorievol verleden. Het kunstig portaal is thans, door middel van zijn geblauwde deur, aan den geitenstal dienstbaar gemaakt. Weemoedig ziet onze Commissie naar 't nabije Baarle-Hertog, waar de Belgische regeering en hare “Commissie van Monumenten in Zuid Brabant” met zoveel zorg de zusterkerk uit denzelfden tijd hersteld heeft, terwijl ons land daar niets beters schijnt te willen, dan dit monument te laten vervuilen en vervallen door geiten en boerengerei....”

Dat is wel de tragiek van het Protestantisme! Bezorgd voor den eer van, den Christus, had het gewoed tegen de vereering der beelden en der Heiligen, en het zou eindigen met het “huis Gods” te onteeren als veestal! Onwillekeurig dacht men bij een bezoek aan den “gruwel der ontheiliging in de heilige plaats.....”.

Wordt vervolgd.

Bronnen

1. “Taxandria.” Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis en Volkskunde. Zesendertigste Jaargang, vierde reeks zesde jaargang, Bergen Op Zoom. 1929. Door J.P.H. van den Broek met verwijzing naar de “Annales et Documenta”
2. Ibid 13ro., vo vgl. S. Maria II 395 en 411; Taxandria jaarg. XXVI afl. 11, no. 21 bibl. Bijvoegsel.

3. Annales 26 vo; Johannes Pool was van 1650-1653 de eerste predikant (van Goor 347); hij verbleef echter, zoals uit de Annales blijkt, slechts "enkele maanden" te Baerle; zijn opvolger vestigde zich te Baerle zelf.
4. "Avocato ab Hagensibus prope Bredam" zeggen de Annalen, wat Goetschalckx (Jaarg VII, 610) vertaalt: "werd terug naar Breda geroepen en vandaar naar 's Gravenhage verplaatst." Abraham Santvoort was 1653-1659 de tweede predikant en werd daarna beroepen naar Chaam. (Van Goor 1 ap.)
5. Taxandria Jaarg. XXVI, blz. 198-199.
6. Blok Geschiedenis van het Nederlandsche-volk: IV blz. 445: art. 13 "de goederen van Kerkelijke en Geestelijke lichamen, in de Vereenigde Nederlanden gelegen maar behoorende onder het ressort van kerkelijke lichamen en personen, voortaan onder Koninklijk gezag staande, zouden worden teruggegeven, voor zoover zij niet reeds verkocht waren; de laatste zouden met een rente, vergoeding tegen den penning jaarlijks worden afgekocht." (Van der Hoeven, Zundert en Wernhout blz 196-197, geeft den tekst).
7. Amalia van Solms; weduwe van Frederik Hendrik.
8. Jaarg. 1926, afb. 4, bibliogr. Bijvoegsel no.14.

Vaarwel “gulden” (1)

J. Allies

Het bovenstaande is niet helemaal juist. Na juli 2002 is de gulden nog een wettig betaalmiddel in Suriname en de Nederlandse Antillen. IN Nederland komt hier een einde aan door de komst van de Euro en eindigt de 675-jarige geschiedenis van deze munt. Dit vaarwel doet pijn. Maar voor onze economie en dus voor ons zal het wel het beste zijn.

Terug van duit tot duizend. Munten schrijven een geschiedenis van eeuwen, bankbiljetten van nauwelijks één eeuw. Daarom zijn er ook veel minder spreekwoorden en gezegden van papiergeld. Munten dienen om kleine uitgaven te doen en kwamen dus voortdurend in beeld; dan was een grap soms snel geboren. Na de emotie van afscheid zal het niet lang duren of we zijn de Euro gewoon. Maar wat zal er gebeuren met de uitdrukkingen, gezegdes en spreekwoorden die van het oer-Nederlandse geld zijn afgeleid?

Historie van de gulden

- 1252: Eerste aanmuntung in Florence van de gouden florenus, waarop een ‘flore’, Italiaans voor lelie, staat afgebeeld. Deze legt de grondslag voor onze gulden (florijn).
- 1325: Jan III van Brabant slaat de eerste gouden gulden van de Benelux.
- 1378: Invoering van de gulden in Holland.
- 1466: De Andries-gulden wordt betaalmiddel in grote delen van Nederland.
- 1521: Karel V introduceert de Carolus-gulden.
- 1542: Eerste uitgave van de zilveren Carolus-gulden.
- 1680: De provincie Holland slaat weer zilveren gulden.
- 1694: De Staten-Generaal legt de zilveren gulden vast als betaalmiddel voor het hele land.
- 1810: De Franse bezetter vervangt de Nederlandse gulden voor de franc.
- 1814: Oprichting van De Nederlandse Bank en druk van het 1ste bankbiljet.
- 1839: Invoering van de rijksdaalder.
- 1904: Het bankbiljet wordt wettig betaalmiddel. Invoering van het tientje.

1942: De zilveren gulden wordt tijdelijk vervangen door 1-gulden biljetten

1954: Zilveren gulden weer in omloop.

1967: De nikkelen gulden vervangt de zilveren gulden.

1982: Uitgifte van de eerste Beatrix-gulden.

2002: De Euro vervangt de gulden, en tegelijk tien andere Europese valuta.

Gouden Carolus-gulden

Duit

(Deijt, Duyt, Dytt, Dueijt, ...)

Sinds de 14de eeuw benaming van kleine zilveren muntjes ter waarde van het achtste deel van een stuiver. Vanaf 1573 werden duiten eerst door Holland, maar snel door andere gewesten en steden in koper geslagen. Tot 1816 bleven ze de gewone pasmunt tot de invoering van het decimale stelsel van de Franse Republiek. Ze waren nog gangbaar tot 1828. Na 1827 moesten ze worden ingewisseld. Een Groninger stuiver was zes duiten. In Brabant, Vlaanderen en Holland gingen 8 duiten in een stuiver. Een stuiver daarom een vierduitenstuk.

Spreuken

Ook een duit in het zakje doen – Er ook wat van zeggen, iets toevoegen, meepraten.

Hij zou wel een duit in tweeën bijten – Hij is heel zuinig.

Op de duiten zijn als de duivel op een ziel – Gierig zijn.

Een bom met duiten hebben – Veel geld hebben.

Een duit met een gaatje – Iets wat niets te betekenen heeft.

Jongens die fluiten, krijgen meisjes met duiten – Jongens die initiatief nemen kunnen rijke meisjes aan de haak slaan.

Iemand van vier duiten weerom geven – Iemand flink de waarheid zeggen.

Cent

(Beschieten, Hanske, Koperlap, Spaander, Spie, Spijker, Willem, ...)

De cent heeft gezorgd voor een schat aan uitdrukkingen, gezegdes en spreekwoorden in onze taal. Het muntje dateert van na de Franse Revolutie. Het werd geslagen na 1817. Het koperen muntje werd in 1877 vervangen door brons. Tegelijkertijd kwam de halve cent en het twee-en-een-halve centstuk. In 1942 werden alle bronzen munten ingetrokken. Halve en twee-en-een-halve centstukken waren na 1948 geen wettig betaalmiddel meer. De cent zelf hield het vol tot 1 maart 1983.

Spreuken

Centenkraai – betaalmeeester (soldaten).

Die kerel ligt met centen – Hij heeft veel geld.

Ik geef geen cent voor je gedachten – Ik hecht er geen waarde aan.

Spullen hebben we wel, maar centen ho maar – Geen geld maar wel bezittingen.

Hij wil een potje pillen voor een cent – Veel willen voor weinig moeite.

Geen cent te makken – Straatarm, blut zijn.

Op de centen kijken – Zuinig zijn.

Geen cent te veel hè – Reclameslogan (Zeeuws Meisje).

Daar stop ik geen cent in – Iets niet zien zitten.

Centenbijter – Vrek.

De centen bijten – Er geen probleem mee hebben om geld uit te geven.

Stuiver (Avondkwartje, Bas, Botdrager, Braspenning, Krakeling, Schobbetje, Stubbe, Werkloze, Sou, Meutje, enz.)

Oorspronkelijk zilver, in 1906 nikkel, later bronzen muntstuk ter waarde van 5 cent. De oudste zijn tussen 1454-1456 in Mechelen geslagen. In 1877 werd de halve stuiver ingevoerd. Tot de muntwet van 1816, die het decimale stelsel invoerde, was de stuiver de basiseenheid van ons muntstelsel. Door de wet werd de gulden verdeeld in 100 cent en niet meer in 20 stuivers. Een dikke stuiver is overigens de bijnaam van het veel later ingevoerde 5-gulden stuk (1988).

Spreuken

Een stuivertje kan raar rollen – Het is nooit vooruit te zeggen hoe een zaak afloopt.

Het is beter één stuiver in de hand te hebben als er twee te verwachten – Je bent pas zeker als je iets echt hebt.

Iedere stuiver brengt zijn gierigheid mee – Rijkdom werkt gierigheid in de hand.

Sigaren van een stuiver – Zo was het in de goede oude tijd.

Heb je dorst, ga naar Jantje Worst, die heeft een hondje, die piest voor een stuiver in je mandje – Kinderrijm.

Zij kan op een stuivertje in het rond draaien – Zij is buitengewoon vlug, levendig.

Stuiverroman – Vervolgroman in afleveringen van een stuiver.

Iemand een slordige stuiver nalaten – Een kapitale erfenis nalaten.

Grijpstuiver – Aardig wat geld.

Wordt vervolgd

Muntwerkplaats omstreeks 1500

Merkwaardigheden (27)

Antoon van Tuijl

In ons zilveren jubileumjaar blijf ik me in deze rubriek met zilver bezighouden. Twee 'zilverstukjes' wil ik u deze keer aanbieden.

Het woord zilver

Hoe komen wij aan het woord zilver? Het is zeker niet oorspronkelijk Nederlands. Dat merk je meteen als je een taalzwervtocht maakt langs de Germaanse en Saksische talen en dialecten. Dan kom je het woord zilver tegen als siluvar, silbar, silver, silfr, silubr, sirebro, sidabras en siraplis. Allemaal goed tot min of meer herkenbare woorden. Deze verwantschap houdt in dat het oorspronkelijke woord van buiten ons taalgebied moet komen.

Taalgeleerden gaan er vanuit dat de stam van ons woord zilver gevormd wordt door het Griekse Solibè: de naam van een stad aan de Zwarte Zee die al in de oude tijden beroemd was vanwege het zilver. Dit edele metaal kreeg dus zelf de naam van de stad. Met het kostbare metaal verspreidde zich ook het woord over het noordelijke deel van Europa. Zoals onze bevolking in de loop der eeuwen werd samengesteld uit mensen van allerlei stammen, rassen en volkeren, zo ging het ook met onze taal. Merkwaardig is dat!

De zilversmid

In 1694 lieten Jan en Kaspar Luiken een interessant boek drukken: 'Spiegel van het Menselijk Bedrijf'. In honderd prachtige gravuren, begeleid door stichtelijke gedichten, presenteren zij evenzovele beroepen en ambachten. Op de pagina van de 'zilversmit' krijgen we een beeld van een zeventiende-eeuwse zilverwerkplaats. We zien hoe zilver gesmeed wordt, maar ook gegoten.

De mol: een ondergronds leven

Piet van der Flaas

De mol is alles behalve populair. Hij wordt dan ook met alle middelen die ter beschikking staan bestreden: de mollenvanger ving hem af met een afgericht hondje, danwel met een klem die glad van vorm was om zijn huid niet te beschadigen (hiervan werden namelijk bontmantels gemaakt), met het gif strychnine, en de laatste tijd met plastic flessen op een wiebelend stokje waarin de wind blaast en zo een loeiend geluid maakt. In 1926 kwam er een Egel- en Mollenwet tot stand. Hier had de landbouw op aangedrongen omdat vele knechten er een beroep van maakten om op mollenjacht te gaan. Ze verdienden dan meer dan in de landbouw en waren eigen baas geworden. Vanaf de invoering van deze wet mocht men de mol en de egel wel vangen, maar niet meer in de handel brengen.

Door zijn manier van graven in de grond is de mol de schrik van landbouwers en tuinders. Maar ook burgers die een mooi spiegelglad gazon hadden heeft de mol tot wanhoop gedreven. Want graven kan hij! Wanneer de mol eenmaal op toeren is verzet hij op een minuut twee keer zijn eigen gewicht. Hij is dan ook uitgerust met twee brede gespierde voorpoten. Hij duwt de grond met een graafhand naar boven tot een molshoop terwijl hij zich met zijn andere hand en achterpoten schrap zet tegen de wand. Een stelsel van mollengangen kan wel 400 meter lang worden.

Stipt en regelmatig controleert de mol het gangenstelsel: om de drie uur doet hij z'n ronde. Hij begint 's morgens om 6 uur, en dan kan men de klok er op gelijk zetten dat hij om 9 uur weer op ronde is. Het was dan voor de mollenvanger zaak om op dit tijdstip op post te staan en met de schop in één steek de mol omhoog te werpen. In de vlucht ving het hondje hem op en er was weer een mol gaan hemelen. Als zo'n duo goed op elkaar ingespeeld was dan ving het vele exemplaren op een dag. De mol is ook uitgerust met een zeer goed gehoor: hij moet dus tegen de windrichting in, zo geluidloos mogelijk, benaderd worden. Men weet de windrichting door

een vinger in de mond te steken; waar de vinger het eerste koud wordt, uit die hoek waait de wind.

De mol legt een voorraad van wormen aan die hij door een beet in het zenuwcentrum verlamd. Men heeft eens zo'n voorraad aangetroffen van 1.280 stuks. Als dat geen hamsteren is! Zijn gangen liggen soms bijna aan de oppervlakte, maar soms ook een meter diep. Hij leeft voor 90% van wormen, aangevuld met emelten, etc. Onder de grootste molshoop, ongeveer een voetbal groot, ligt de kraamkamer. Hierin worden drie tot zeven jongen geboren. Het nest wordt bedekt met bladeren, hooi en gras, en bestaat uit twee ronde ringvormige etages met tal van pijpen links en rechts om eventueel te onsnappen. De jongen zijn zo kaal als een luis en roze van kleur, maar al na twee weken is de haargroei duidelijk zichtbaar. Al na vijf weken verlaten ze het nest om een zelfstandig leven te gaan leiden.

In de gangen van de mol, die ovaal van vorm zijn en een doorsnede hebben van vier tot vijf centimeter, voelt hij zich thuis om zijn aanwezige honger te stillen. Soms liggen deze gangen zo dicht bij de oppervlakte dat men de grond ziet bewegen bij zijn voedseltochten. De mollenvanger zag aan zijn hondje dan een mol op komst was: die begon dan met zijn staart te zwiepen en legde zijn oren plat in zijn nek. Dan was het zaak om supersnel de spade de grond in te steken en daar lag hij dan. Ze verkochten de mol dan een geweldige dreun, en de mol was hemelen. Zoals hij daar dan lag met zijn brede voorklauw en zijn roze spitste neus en koolzwarte huid leek het wel de vermoorde onschuld. Maar dan moet ik toch iets rechtzetten: hij is alles behalve zo onschuldig als hij lijkt. Het is een agressief beestje; wanneer hij een rivaal tegenkomt in het gangenstelsel van zijn gebied ontstaat er een gevecht op leven en dood dat pas eindigt wanneer een van de twee het loodje heeft gelegd. Dus het is helemaal niet zo'n lieverdje.

De naam van dit dier is gebruikt in de zestiger jaren voor de leden van een Engels netwerk dat spioneerde ten behoeve van Rusland. Rest me nog te vertellen dat hij een leeftijd bereikt van 2 tot 3 jaar, en dat de boeren binnenkort hun sleep van doorgesneden autobanden weer te voorschijn halen om hun weilanden te egaliseren.

Aanwinsten BiDoc (10)

Lida Luiten

Sinds de opening van BiDoc slaagden we erin een aanzienlijke uitbreiding te realiseren van de beschikbare documentatie. Ook het voorbije kwartaal konden we weer uitzonderlijk veel aanwinsten noteren. Aan alle milde schenkers zeggen wij: hartelijk dank! U maakte een goede keuze: in ons archief worden uw schenkingen niet alleen gekoesterd maar tegelijk beschikbaar gesteld voor de gehele Baarlese gemeenschap en voor alle geïnteresseerden in ons Baarlese verleden. Denk daarom aan onze vereniging bij het opruimen van boeken, tijdschriften, knipsels, foto's, bidprentjes, enzovoort. Breng op woensdagavond eens iets mee voor Amalia!

- Foto vroegere bewoners Groot Bedaf (schenking Fons Willemsen)
- Video: 'Vrouw in het verzet' (schenking via Joop Godschalk)
- Video: 'The story of Baarle' (schenking Japanse filmploeg)
- Twee bouwtekeningen Den Bonten Os (schenking Lutgard Fransen)
- Diareeks Ballonfeest 15-08-1970 (schenking dhr. Anema)
- Twee verzamelbanden Unesco Koerier
- Grafmonumenten van de Middeleeuwen tot in 19de eeuw; Landcommanderij Alden Biesen; Monumentenzorg (uitg. KB)
- Krantenknipsels St.-Salvatorkapel 1930
- Geschiedenis van WO1 in België en drie nummers van The Escape Nieuwsbulletin (schenking Karst Smit)
- Oude kalenders van Amalia van Solms, gemeentegidsen van Baarle, krantenknipsels: oorlogsherinneringen van militie soldaat 8924 (schenkingen Louis Verschueren)
- Verhandeling over Petrus Christus (schenking W. Govaerts)
- Kopies uit 'Gids voor het oude Turnhout en omgeving', 1980
- Bidprentjes (schenking Frans Couwenberg)
- Autodocumenten (schenking A.J.M. Jansen)
- Wiej wè bewaort: Cor Swanenberg over dialectwoorden (schenking A. v. Eijl-v.d. Klashorst)

-
- Luisterrijke Maria-feesten Turnhout (schenking heemk. Marcblas)

Tot slot volgt nog een omvangrijke schenking van Brabants Heem:

- Noordbrabantse plaatsnamen 1: H. Melotte
- Noordbrabantse plaatsnamen 2: W. Cornelissen
- Noordbrabantse plaatsnamen 3: Chr. Buiks
- Prehistorische jagers en verzamelaars te Vessem: Nico Arts
- Opgravingen in Steenberg
- Archeologische kroniek van N-Brabant 1974-1976, 1977-1978, 1981-1982, 1983-1984 en 1985-1987: W.J.H. Ververs
- Prehistorie en vroegste gesch. van West-Brabant: J.H. Verhagen
- Kempenproject 2, regionaal archeologisch onderzoeksprogramma
- Kempenproject 3, de Middeleeuwen centraal
- Bergen op Zooms aardewerk: Gerrit Groeneweg
- Archeologische kroniek van N-Brabant
- Graven naar het kasteel van Tilburg: Henk Stoepker
- Heemkundige Sprokkelingen
- Register op Brabants Heem jg. 1 t/m 33 (1949 t/m 1981)
- Cultuurhistorische verkenningen in de Kempen, deel VII
- Een Federmesser nederzetting in Westelbeers: Nico Arts
- Een pleintje met bomen: Nico Arts
- West-Brabant: een cultuurhistorisch landschapsonderzoek: J. Renes

750 jaar Zondereigen (2)

Guido Belcanto

In onderstaande brief laten we Guido Belcanto aan het woord, alias Guido Versmissen: een in Vlaanderen wereldberoemde volkszanger met roots in Zondereigen. Guido is de peter van '750 jaar Zondereigen'.

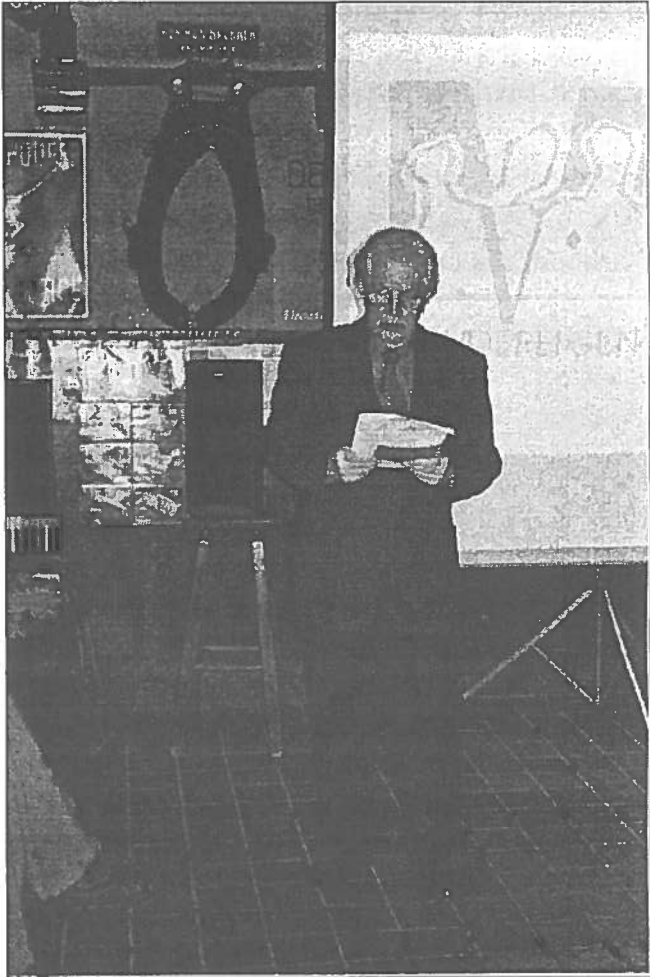
Het is met enige spijt in het hart dat ik u moet melden dat ik niet lijfelijk aanwezig kan zijn op deze heuglijke dag (*de persconferentie, n.v.d.r.*). Aangezien ik middenin de voorbereiding zit van de musical 'The Rocky Horror show' in het N.T.G. (Nederlands Toneel Gent) en ik hierin de hoofdrol vertolk en daardoor zo goed als onmisbaar ben, kon onze regisseur Stany Crets mij onmogelijk vrijaf geven. Gelukkiglijk vond ik iemand bereid om in mijn naam te spreken en deze woorden tot u te richten. Laat ons eerlijk zijn, daar kwam maar één iemand voor in aanmerking, namelijk de man die mij heeft verwekt, mijn vader: een geboren en getogen Zondereigenaar. Dankuwel vader!

Het is u wellicht bekend dat ik in interviews op de vraag naar mijn afkomst, tot nog toe stevast heb gerefereerd naar Wortel. Waarschijnlijk omdat ik het poëtischer vind om te zeggen: 'mijn wortels liggen in Wortel' dan 'ik ben afkomstig van Zondereigen'. Toch ben ik evengoed van Zondereigen! Het is zelfs zo dat de Versmissen-dynastie puur van Zondereigen is. Ik heb dan ook heel concrete herinneringen aan dit dorp. U vraagt zich nu ongetwijfeld af wat mij is bijgebleven. Vele dingen, teveel om hier op te noemen.

Ten eerste mijn grootouders. Vava van Zondereigen, de welgestelde aannemer, die een grote Mercedes had en met wie ik, als eerste kleinzoon, af en toe mocht meerijden op zondagnamiddagen naar één of andere danszaal zoals de 14 Billekens of de Zwarte Zee. Het enige wat ik zag in die reusachtige auto was het houten dashboard en de ster op de motorkap. Moemoe van Zondereigen, een grote, kloeke Kempische vrouw met een weelderige haardos, meestal samengeknot in een reusachtige dot. Aan haar heb ik ongetwijfeld mijn florissante kapsel te danken. Zij was een warme en

vrome vrouw met de uitstraling van een echte Mater Familias. Er was de schrijnwerkerij met Nonkel Fons en Nonkel Jos, mannen die indruk op mij hebben gemaakt met hun blauwe overall en hun kennis van de houtzagerij. Hun atelier en de opslagplaats van het hout waren een geliefd speelterrein voor ons, kleine gasten. Ik herinner mij tante Kee, zuster van Vava: een oud, gerimpeld, kromgebogen vrouwtje als een goedaardige toverheks uit een kindersprookje.

Dan waren er ook nog de boogschutterskampioenschappen waarin nonkel Fons en zijn vrouw, tante Cine, uitblonken. Zij schoten de pijlen in de roos als volleerde indianen. Ik herinner mij nog de teerfeesten in het zaaltje achter het café waarvan ik de naam vergeten ben. Hoe de mannen daar walsten met hun vrouw op accordeonmuziek, de plastrons over hun schouder gelegd en de vrouwen met het witte vlaggetje van de vidés in hun haar. Zij dansten echt zoals de vrouwen in 'Les Flamandes', het prachtige liedje van Jacques Brel.

De vader van Guido Belcanto leest de brief voor.

Ik herinner mij de zondagse mis en de boeren die in de kerk zaten met hun rode, knoestige koppen, stinkend naar goedkope eau de cologne om de mestgeur te camoufleren, in een kostuum dat niet paste. Ik herinner mij de mannen die op oudejaarsavond met een mombakkes langs de huizen slopen en een hels kabaal maakten met potten en pannen en op de ruiten klopten en mij werkelijk de stuipen op het lijf jaagden. Dat waren de Hanzers. Enzovoort, enzovoort. Voor mij als kind was Zondereigen effenaf een schouwtoneel vol emoties en avontuur. Het was in de jaren '50 en begin '60: een tijd waarin de televisie nog maar amper bestond en de mensen nog echt tijd hadden om bij elkaar te gaan buurten en de dorpsidioten nog niet in een instelling werden opgesloten. Ik ben blij dat ik dat heb mogen meemaken. Zonder twijfel heeft Zondereigen er mede voor gezorgd dat ik geworden ben wie ik nu ben: een volkszanger.

Tenslotte schiet mij nog één iets door het hoofd: eigenlijk is 'Zondereigen' toch ook wel een ongelooflijk poëtische naam voor een dorp. Het is een vreemde, mysterieuze naam. Ik vraag mij af wie daar is opgekomen. Dat moet toch een grote artiest geweest zijn. Leye Zondereigen! Ooit schrijf ik over u een lied! Dat is beloofd hierbij...

Antoon van Tuijl op weg naar Compostella

Dré Moors

Paaszaterdag 14 april jl. was het zover: Onze 'ondervoorzitter, redactielid, natuurgids, tentoonstellingbouwer, toffe vriend en zoveel meer' is vertrokken voor een lange, lange voettocht naar het Spaanse bedevaartsoord Santiago de Compostella. Een voettocht van liefst om en nabij de 3000 km! Het bestuur van onze vereniging was van mening dat wij deze bijzondere activiteit in het leven van Antoon niet ongemerkt voorbij konden laten gaan. Meelopen? Dat kwam niet in onze gedachten op! Trouwens, Antoon kennende weten wij dat hij de komende vier maanden graag alleen met z'n eigen gedachten en met moeder natuur in de directe nabijheid wil zijn.

Want Antoon staat op een cruciaal punt in z'n leven: zijn arbeidzame leven als zeer gewaardeerd docent aan de middelbare school in de Sportlaan zit er op. Hij is op weg naar een nieuw leven en wil na terugkeer uit Compostella zijn vrije tijd op zijn manier gaan invullen. En Antoon kennende zal veel van die vrije tijd geïnvesteerd worden in onze vereniging. Wij zijn hem daar bij voorbaat reeds dankbaar voor.

Om zeven uur in de ochtend van Paaszaterdag belden we als bestuur bij Antoon aan. Meerdere malen moesten we bellen. Zou hij zich verslapen hebben? Zou hij al op weg zijn naar het Heemhuis? Onze onzekerheid duurde gelukkig maar even. Antoon opende zijn voordeur en keek ons met een brede lach aan. Hij had er duidelijk zin in en was verrast door onze aanwezigheid. Snel maakten we enkele foto's en vertrokken we gezamenlijk naar ons Heemhuis. Antoon uiteraard gepakt en gezakt en in één hand een zeer grote (wandel)stok.

Bij het Heemhuis wachtte hem een tweede verrassing. Ons bestuurslid Fonnie de Rooy had er voor gezorgd dat de vlaggen aan de voorgevel wapperden. Het was er al gezellig druk. Op zoveel belangstelling bij zijn vertrek had Antoon kennelijk niet gerekend. Na het snel drinken van een kopje koffie (prima werk Lizette, Lia, Ria en Els!) werd een aanvang genomen met het

officiële gedeelte. Onze voorzitter Ad Jacobs sprak de aanwezigen en met name Antoon toe. Hij wenste Antoon een heel goede voetreis toe en zei het jammer te vinden dat Antoon dus om heel begrijpelijke redenen niet aanwezig zal zijn bij de viering van het 25-jarig bestaan van onze vereniging.

Daarna was het de beurt aan pastoor Maickel Prasing. Ook hij wenste Antoon een behouden reis en goede thuiskomst toe en gaf dat extra accent door Antoon te zegenen. En Maickel had ook nog een emotionele verrassing voor Antoon: hij overhandigde hem het herinneringskruisje, dat in de kerk heeft gehangen na het overlijden van Antoons vrouw Clara in juni 1999. Deze geste deed Antoon zichtbaar goed en ook bij alle aanwezigen werd een gevoelige snaar geraakt. De aanwezige pers nam nog een paar foto's en Antoon werd de hand geschud door een aantal belangstellenden.

Onder een stralende zon om precies acht uur zette Antoon zich op kop van de ook voor hem verrassend grote groep wandelaars (25 mensen) richting Postel, de eerste overnachtingplaats van Antoon. De wandelgroep was gemêleerd van samenstelling. Bestuursleden en leden van Amalia, vrienden en een van z'n leerlingen maakten er deel van uit. De stralende zon zorgde er ook voor dat iedereen goedgehumt begon aan de wandeltocht van 32 km. Voor niet-geoeffenden voorwaar een hele afstand! Wat ook vermeld mag worden is dat iedereen rekening had gehouden met de voorschriften ter voorkoming van verspreiding van MKZ.

Via de Kievit, vrijwel constant wandelend over onverharde bospaden en genietend van de natuur bereikten we na ongeveer 9 km de St.-Janskerk in Weelde. Daar genoten we van een lekker bakje koffie en koek. Ons bestuurslid Herman Janssen vertelde er over de ontstaansgeschiedenis van Weelde. In 1347 werd bij onze pauze-

plaats een houten kapel opgericht. Die werd omstreeks 1500 afgebroken en vervangen door een stenen kapel in gotische stijl. Eeuwenlang kwam men van heinde en verre naar hier om de H. Brigitta te vereren ter voorkoming van veeziekten.

De gotische kapel werd vergroot in 1928. De oude kapel vormt sindsdien het koor van de huidige kerk. In de prachtige kerk bewonderden we nog een beeld van de H. Christoffel, patroon van de reizigers. Een goed moment om daarna weer op te stappen voor het vervolg van onze voettocht.

De sfeer zat er goed in. Zeer geanimeerd werd er onderweg heel wat afgekletst. Niemand had een vaste “partner” om mee te kletsen. Nee, iedereen maakte met iedereen een praatje. Onderwijl opnieuw genietend van de schitterde natuur.

De tweede etappe voerde ons doorheen en langs het gewestbos van Ravels. Tot in het begin van de vorige eeuw was het hele bos nog een heideveld in een licht glooiend landschap, met stuifzanden en talrijke vennen. Door de overheid werd er fel op aangedrongen om de heide door bebossing economisch rendabel te maken. Daarom verkocht de gemeente Ravels de woeste gronden aan de Belgische Staat, vandaar de oude benaming “Staatsbossen.” We hielden even halt bij grenspaal 205. Op de landkaart is dat een markante plaats. Op de grens tussen Ravels, Weelde, Arendonk en Hoge en Lage Mierde staat de door kogels (smokkeltijd) doorzeefde grenspaal, precies rechts onder aan de “drie Belgische bulten.”

Even later wees Herman ons op een grafsteen van Jan Beijens, neergeschoten door de Nederlandse Marechaussee, die hem betrappt zouden hebben tijdens het stropen. Om ongeveer 11.45 uur bereikten we de Kruisbergkapel waar we genoten van een welverdiende picknick en heerlijke soep.

Halverwege de 17^e eeuw werd hier, juist over de grens op Belgisch grondgebied, een kerk opgetrokken voor de katholieken uit het Nederlandse Hoge Mierde. In 1648 werd namelijk hun dorpskerk gesloten voor de katholieke eredienst. In de tweede helft van de 19^e eeuw werd op de restanten van de grenskerk een groot houten kruis geplaatst door de zusters

Franciscanessen uit Arendonk. De zusters reden er destijds in gesloten karren naartoe: ze mochten niet in contact komen met de ‘verderfelijke’ buitenwereld. Bij het houten kruis knielden ze ter afwisseling van hun dagelijkse bezigheden in gebed neer. Rond 1880 werd hier een kapel gebouwd en werd het kruis in die kapel geplaatst. Tijdens de Tweede Wereldoorlog brandde de kapel volledig uit. De eigenaar, de familie Emsens, liet de kapel herbouwen uit dankbaarheid omdat de familie zonder noemenswaardige beproeving de oorlog had doorstaan. Na een half uurtje vervolgden we weer onze voettocht, de eerste 15 km. zaten er op. Nog 17 km. te gaan....

We vervolgden onze tocht via het grote domeinbos Hoge Vijvers. Opnieuw een schitterend natuurgebied. Het bos strekt zich uit op het grondgebied van de gemeente Arendonk, tegen de grens met Nederland aan. Het bos kreeg die naam omdat er vijvers liggen die uit turfputten zijn ontstaan. Tot 1546 maakte het gebied deel uit van het erfgoed van de hertogen van Brabant. Het was een immense heidenvlakte, waarin de hertogen op jacht gingen en waar de valkerij ontstond en tot bloei kwam.

Omstreeks 13.45 uur kwamen we aan bij brug 5 over het kanaal Maasmechelen-Dessel-Schoten. Een kanaal dat de Maas met de Schelde verbindt. En hier wachtte Antoon een nieuwe verrassing. Hij ging er zelf van uit dat sommige mensen van de groep die met hem gestart waren in Baarle zo zoetjes aan de pijp aan Maarten zouden geven. Dat gebeurde niet. Wat er wel gebeurde was dat bij de brug een nieuwe groep van bijna 25 mensen op hem wachtte. Niet om hem goede dag te zeggen, nee, om de laatste 10 km met hem mee te wandelen naar Postel!!

Opnieuw waren het leden van Amalia, oud-collega's van Antoon en vrienden die aansloten bij de oorspronkelijke groep van 25 mensen. En zo gingen we op weg met liefst 50 mensen!! Het deed Antoon zichtbaar goed.

De eerste 6 km wandelden we langs het kanaal. De laatste 4 km door de “eeuwig zingende bossen” van Postel. Ondertussen begon de afstand voor met name een aantal mensen van de eerste groep toch wel te wegen. Sommigen kwamen tot de conclusie dat de zolen van het schoeisel wel erg

dun waren waardoor ieder steentje gevoeld werd. Anderen vroegen zich hardop af of ze het schoeisel in Postel zouden uitdoen. Weer anderen (dat waren er maar een paar!) probeerden medestanders te vinden om ook de terugreis te voet te doen!

Maar een ding was zeker, niemand van de groep wilde nu nog afhaken. En zo bereikten we om 16.15 uur onze eindbestemming de abdij van Postel. De abdij behoort tot de orde van Premonstratenzers, zo genoemd omdat de orde werd gesticht in het Franse Prémontré. De stichter was de heilige Norbertus Van Gennep. De Romaanse kerk in Rijnlandse bouwtrant werd ingewijd in 1190 en is opgetrokken in tufsteen uit het Eifelgebergte. De naam Postel verwijst naar een plant die er veel voorkomt: de postelbes of bosbes. De abdij heeft een eigen boerderij en fabriceert zelf kaas. De brouwerij is al langer afgestoten. Het huidige postelbier wordt gebrouwen bij De Smedt in Opwijk.

In een voor ons gereserveerde zaal gingen vele schoenen uit..... De stoelen waarop wij plaats namen schonken ons een heerlijk gevoel..... Het postelbier en de koffiemaaltijd smaakten ons voortreffelijk..... Buiten begon het te sneeuwen... Nadat ieder van ons op zijn of haar manier afscheid genomen had van een zichtbaar zeer gelukkige Antoon, stapten wij moe maar voldaan om 18.30 uur in de gereedstaande bus die ons weer veilig naar Baarle bracht.

Wij kijken allemaal terug op een fantastische dag. Herman, hartstikke bedankt voor het uitzetten van de werkelijk schitterende natuurwandeling.

Antoon, het ga jou goed. Veel succes bij de resterende 2968 km! We zullen jou de komende 4 maanden erg missen. Tot eind augustus!!

Nonkel Gaston is dood, en dan is er koffie....

Een groot succes!

Ria Willekens (namens de feestcommissie)

Op 18-03-2001 was het dan zover. In Zaal de Lindeboom - tijdelijk omgedoopt tot Amalia van Solmszaal - bracht een gasttoneelclub het stuk : "Nonkel Gaston is dood... en dan is er koffie...". De voorverkoop was een ware stormloop op de reserveringen en dat de mensen hoge verwachtingen van het stuk hadden, voelden we bij het afhalen van de kaartjes. We hoopten dat die verwachtingen ook waar gemaakt konden worden. Dus voor ons als commissie best een beetje spannend. Want wat wij als commissie iets anders dan anders vinden , hoeft niet ieders mening te zijn....! Achteraf blijkt pas in welke mate die avond een éclatant succes is geweest!

Enkele reacties

"Aangekomen bij de zaal brandden er lichtjes. Toen voelde ik al dat we iets konden verwachten. En die condoleances aanbieden. We werden helemaal overdonderd en waren er nog minuten stil van. Prachtig opgebouwd. We moeten met ons nog jonge gezin meer aan de activiteiten van het heem gaan deelnemen".

"Zo schoon, die bedroefde gezichten tijdens het condoleren. Wij werden door een in een zwart pak en gehandschoende ceremoniemeester naar een plaats gebracht, en nog geacht serieus te blijven...."

"Het verhaal was met de Vlaamse termen - door ons als noorderlingen - goed te volgen. Prachtig vonden we het. Wat zijn er toch leuke activiteiten in deze vereniging. We voelen ons hier thuis".

"Wat werd dit stuk goed gespeeld. maar...het was niet altijd lachen geblazen. Vooral op het eind werd het zo stil en tragisch. Je bleef met een heel apart gevoel zitten. Hoe loopt zoiets af, denk je dan"

"Het publiek kon het meebelevén, omdat er tussen het publiek gespeeld werd. Je moest als kijker alert blijven, want ook jij kon elk moment "aangesproken "worden op een reactie".

Vervolg!

Ja, hoe loopt zo'n tragi-comedy af? Dat weet de feestcommissie ook niet. Wat wij wel weten is dat eind 2002 het vervolg op dit deel op het programma van toneelclub Tinello gezet is en dat het door dezelfde cast gespeeld zal worden. En... wij zijn nu al via onze connecties bezig om het vervolg naar Amalia te Baarle te krijgen.

We hopen dat het weer lukt! Maar dan voor misschien wel meer dan 1 avond, zodat we dan iets ruimer kunnen zitten. Verder zal de mond op mond-reclame ons daar dan wel bij helpen!!!

Daarbij denk ik dan aan de volgende spontane reactie: *"Ge zult de volgende keer meer avonden nodig hebben, dat weet ik zeker!"*. Wij ook... bijna zeker.

Het broodje was weer lekker, het borreltje ook weer. De avond was geweldig!

Tot ziens Tonelli. Tot ziens toneelminnend publiek in 2002!

Lente

A. van Eijl-v.d. Klashorst

1.

Lente is natuur vol geuren;

Lente is een tuin vol kleuren.

't Is de sapstroom in de bomen;

't Maarts viooltje is gekomen.

2.

En sneeuwkllokjes! Een tapijt

Van klingelende lentetijd.

De anemoontjes in het bos

Verdringen 't wintergroene mos.

3.

Krokus, tulp en hyacint

Vertellen: de lentetijd begint.

De vogels oefenen elk hun lied,

Maar kennen hun eigen wijs nog niet.

4.

en ik onderga weer blij!

Gelukkig, 't wordt weer mei voor mij.

Een vooruitblik op de kalender

Herman Janssen

Jubileumweekend

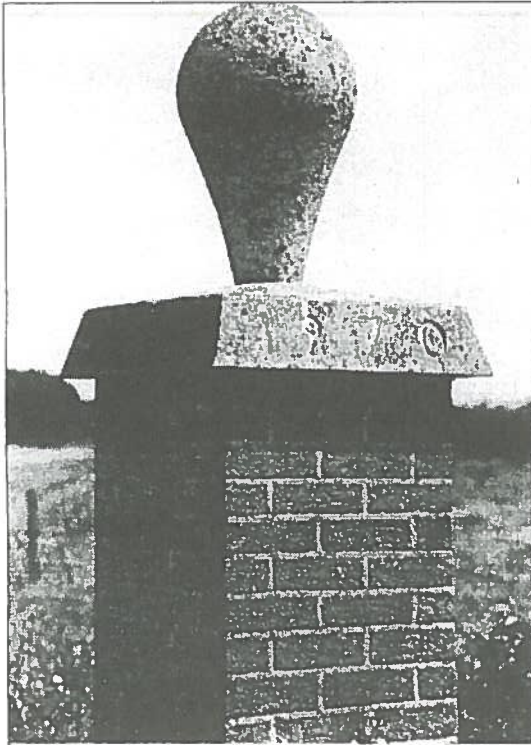
8 juni: Academische jubileumzitting in zaal De Lindeboom (19.30u)

- ontvangst van de gasten vanaf 19.00u
- prof. dr. Arnoud-Jan van Bijsterveld (hoogleraar Cultuur in Brabant aan de KUB te Tilburg) spreekt over 'Heemkunde in de 21ste eeuw'
- woordje namens de gemeentebesturen en de overkoepelende organisaties Brabants Heem en Gouw Antwerpen
- kamerkoor Terpander treedt tweemaal een kwartier op
- aan het eind van deze feestelijke bijeenkomst zal er gelegenheid zijn

het bestuur persoonlijk te feliciteren met het verenigingsjubileum

9 juni: Opening tentoonstelling 'Zilver voor Amalia' in de Behedenzaal van het Heemhuis. Wij hopen veel leden, oud-leden en sympathisanten te mogen verwelkomen.

10 juni: Familiefietstocht in het teken van het Castelrése ballonmonument (niet-fietsers kunnen de tocht met de auto maken). Deelnemers lossen eenvoudige vragen op, doen mee met de volksspelen en de ballonwedstrijd, enzovoort. Zo kan een ballonvaart over ons heem worden gewonnen. De

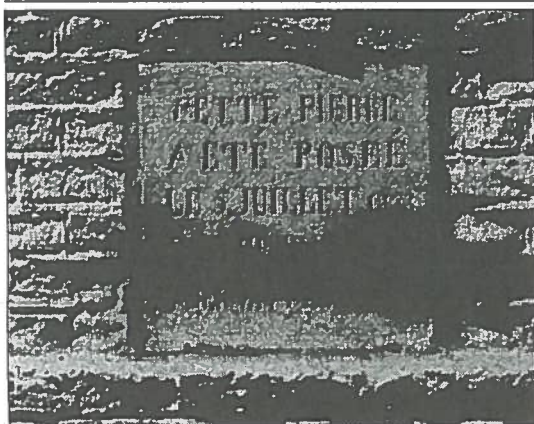

deelname is gratis en je kan vertrekken vanaf 11u in Baarle (Loveren), Zondereigen (café Schuttershof), Castelré (café In Holland) of Ulicoten (café De Kneut). Middelpunt van het hele fietsgebeuren is Loveren, waar in de nabijheid van het voormalige kasteel Bruheze een waar volksfeest zal ontstaan, m.m.v. verscheidene Baarlese muziekgroepen

Heemreis naar Antwerpen

Op zaterdag 23 juni 2001 maakt onze vereniging haar jaarlijkse daguitstap. De bus vertrekt om 08.30u naar Antwerpen: kunststad met tientallen gerenommeerde musea, handelsstad met containerhaven en winkelcentrum met mode-ontwerpers van wereldbelang. Maar bovenal is Antwerpen een gezellige stad waar het goed is om te vertoeven. Via de exotische zaterdagmarkt wandelen we door het 19de-eeuwse centrum van de Antwerpse beau monde: het Quartier Latin met de Bourlaschouwborg. Het is een chique buurt met veel artiestencafé's en gebouwen opgetrokken in classicistische stijl.

Vervolgens worden we rondgeleid in het museum van 'Baarlenaar' Fritz Mayer van den Bergh. In 1869 kocht Emile Mayer in Baarle gronden van prins Frederik der Nederlanden: de Hollandse bossen. Hij bouwde er in 1873 het Hooghuis, de huidige Gaarshof. De familie Mayer gebruikte deze woning met toren als één van hun buitenhuizen. Zoon Fritz Mayer werd in 1858 geboren in Antwerpen. Hij leidde een nogal eenzelvig leven, voortdurend gepassioneerd op zoek naar fraaie kunstvoorwerpen en bracht maar liefst 3098 voorwerpen bijeen: schilderijen, beeldhouwwerken, tekeningen, handschriften, meubelen, aardewerk, porselein, edelsmeedkunst, textiel en glasramen. Daarnaast had hij een verzameling munten en penningen die zowat tweeduizend stuks omvatte. Fritz Mayer had na het overlijden van zijn vader een sterke band met zijn moeder, Henriëtte Mayer-van den Bergh (1838-1920). Toen Fritz in 1887 tot de adelstand werd verheven, verkreeg hij de toelating om zijn naam te binden aan die van zijn moeder: voortaan heette hij Fritz Mayer van den Bergh. Zijn moeder steunde hem tenvolle als kunstkenner en verzamelaar. Zijn al te vroege dood op 43-jarige leeftijd in 1901 moet voor haar een enorme klap zijn geweest. Ze

Gevelsteen in het Hooghuis (Gaarshof)

besloot de kunstverzameling voor het nageslacht te bewaren en gaf opdracht tot het bouwen van een museum waarin de collectie in haar geheel kon worden tentoongesteld. Het werd een gebouw in 16de-eeuwse stijl, maar voorzien van de voor die tijd meest moderne museologische uitrusting. Het was het allereerste museum ter wereld dat werd opgetrokken rond een bestaande verzameling.

Na het geleide museumbezoek wandelen we richting Grote Markt, waar de soep en de koffietafel klaarstaat in Het Elfde Gebod: een opmerkelijk café-restaurantje in de schaduw van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal en volgestouwd met heiligenbeelden. Daarna passeren we de Moriaanstraat, waar de Quinten Matsijs zich erop beroemt het oudste café te zijn van Antwerpen. Vervolgens worden we zeer uitzonderlijk ontvangen in het klooster van de Zusters van het Heilig Hart van Jezus. Onze gastvrouw hier is Zr. Maria, afkomstig van Baarle en daar beter gekend als Lea, de zuster van burgemeester Fons Cornelissen. In de kapel luisteren we naar een korte historische inleiding en een woordje over het kloosterleven. Aansluitend nemen we een kijkje in een paar stijlkamers.

We rusten even uit nabij de St.-Jacobskerk, ooit de parochiekerk van schilder Pieter Pauwel Rubens. Hier huwde hij in 1630 met Hélène Fourment en werden zijn kinderen gedoopt. Binnenin de kerk bevindt zich ook zijn graf.

Tot slot rijden we, speciaal ter gelegenheid van ons 25-jarige jubileum, met de bus naar het Rivierenhof. Hier bevindt zich één van de rijkste zilververzamelingen in Vlaanderen. We bezoeken het Provinciale Zilvercentrum Sterckshof zonder gids zodat iedereen op eigen tempo kan

rondwandelen. Wie genoeg zilver heeft gezien, kan rustig in de cafetaria genieten van het uitzicht op de kasteeltuin.

Om 18.45u verwachten we de bus terug in Baarle. De inschrijfperiode loopt tot woensdag 13 juni en de deelnameprijs bedraagt voor de leden NLG 50,- of 900BF en voor niet-leden NLG 60,- of 1.100BF. Er kunnen maximaal 50 personen mee: schrijf daarom tijdig in. Inschrijven is mogelijk vanaf woensdag 30 mei.

Fietsuitstap naar Merksplas-kolonie

Op zaterdag 14 juli organiseert onze vereniging een educatieve fietsuitstap naar Merksplas-kolonie, waar we worden opgewacht door dhr. Karel Govaerts: voorzitter van onze zustervereniging Marcblas. Karel zal ons rondleiden naar de kapel, de grote en de kleine hoeve, het schooltje, het kerkhof, de kleiputten en de ringgracht. De gebouwen van de strafinrichting zelf kunnen niet worden bezocht.

We vertrekken aan het Heemhuis om 13.00u stipt. Op de terugweg wordt halt gehouden voor een drankje (iedereen betaalt voor eigen verbruik). Rond 18.30u zijn we na een tocht van ongeveer 33 km terug aan het Heemhuis. Inschrijven is niet nodig en de deelname is gratis.

Activiteitenkalender

Juni

- vrij 01 vanaf 16.00u Avondmarkt in Zondereigen met promotie heemkundekring; voorintekening fotoboek; voorverkoop inkomkaarten volksfeest en toneel
- zon 03 10.30-13.00u Open-zondag; BiDoc is open
- vrij 08 19.30u Academische Jubileumzitting met receptie
- za 09 Opening Tentoonstelling 'Zilver voor Amalia'
- zon 10 vanaf 11.00u Familiefietstocht doorheen ons heem
- za 23 08.30-19.00u Heemreis naar Antwerpen
- za 30 Inhuldiging Zondereigenwandeling

Juli

- zon 01 10.30-13.00u Open-zondag; BiDoc is open
- zon 01 13.30-16.00u Tentoonstelling 'Zilver voor Amalia'
- za 14 13.00-18.30u Fietsuitstap naar Merksplas-kolonie

Augustus

- zon 05 10.30-13.00u Open-zondag; BiDoc is open
- zon 05 13.30-16.00u Tentoonstelling 'Zilver voor Amalia'
- za 18 09.30-18.00u Negende Heemdag
- wo 22- vrij 24 Deelname Brabantse Heemdagen
- vrij 31 's avonds '750 jaar Zondereigen': optreden van 'The Scene'

September

- za 01 14.00-17.00u.. Volksfeest '750 jaar Zondereigen': Namiddag voor gepensioneerden, zieken en gehandicapten: muzikanten en een goochelaar
- zon 02 10.30-13.00u Open-zondag; BiDoc is open
- zon 02 11.00u Presentatie Heemkalender
- zon 02 13.30-16.00u Tentoonstelling 'Zilver voor Amalia'
- zon 02 vanaf 10.00u Volksfeest '750 jaar Zondereigen':
10.00-14.00u Eetfestijn (inschrijven verplicht)
vanaf 14.00u Volksanimatie met optredens en wedstrijden
- za 22 18.30u Boerenkoffietafel (afsluiting zilveren jubileum)

**DANK
U WEL**

Drukkerij Em. de Jong b.v.

VOOR 25 JAAR

ONDERSTEUNING VAN

AMALIA

ook alle andere donoren

hartelijk dank

van wierskaante